Karinthy, Frigyes
Holnap reggel

KARINTHY FRIGYES

HOLNAP REGGEL

TEVAN KIADÁS

KARINTHY FRIGYES

HOLNAP REGGEL

(TRAGIKOMÉDIA HÁROM FELVONÁSBAN

1921
TEVAN-KIADÁS BÉKÉSCSABA

TEVAN NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓVÁLLALAT
BÉKÉSCSABA

ELŐSZÓ

Amikor elhatároztam, hogy mégis közreadom az alább következő szindarabot, melyet, bár kifejezetten szinpadra szántam, eddig még nem adtak elő s ezek, után, hogy nyomtatásban megjelenik, aligha is adnak már — azzal nyugtattam meg magam, hogy majd irok elébe egy terjedelmes dramaturgiai tanulmányt: egy uj és lehetséges dramaturgia összefüggő körvonalait rajzolva meg, amihez maga a dráma csak aféle illusztráció lesz, kisérleti anyag, melyen ujfajta tételeket positiv és negativ jelekből bizonyithatok. Valahogy ugy képzeltem, hogy a huszadik század irodalmának egyre növekvő kereslete s még inkább növekvő kinálata egyre fokozottabban teszi lehetetlenné, hogy egy müvel annyit foglalkozhasson az értékelő kritika, amennyi szükséges lenne ahoz, hogy kiderüljön róla, van-e joga az élethez és mennyire és mennyiben. A huszadik század irója magára marad s edzenie kell magát, hogy a maga kritikusává legyen e pontban, hacsak nem akar megelégedni azzal a szépen hangzó és kényelmes, de végignemgondolt frázissal, hogy az élethez való jogot maga az élet adja meg s hogy tehát egy dráma értékének egyetlen természetes ismérve a siker és a tetszés. E tévedésekről is akartam irni

és sok másról, amiről gondolkodtam drámám irása közben — felfedezésekről, melyekre irás közben, meglepetve bukkantam rá s melyekből, mondom, érdekes elméletek rendszere következett volna. De mindez hiu és naiv képzelődése csak a müvésznek, aki a világot minden pillanatban megállitaná, mint Jozsué a hegyen, mondván a világnak: „az isten szerelmére, maradjon már veszteg egy kicsit, hogy végre-valahára egyszer már alaposan lerajzolhassam — ne mindig azok a megbizhatatlan pillanatfelvételek!“ A világ azonban nem áll meg, szalad tovább s felkavart folyama magával ragadja a százszor elkezdett és százszor abbahagyott vázlatok papirszeletkéit, amik képet akarnak adni róla. Boldog, divatos irók, kik bele tudtak törődni, ebbe, kiket kielégit, kiknek örömet okoz, hogy néhány jól megfigyelt vonással ábrázolni tudják a világból, ami ábrázolható: a mozdulatot. Én nem születtem ilyen szerencsés kedéllyel. Kinzó kényszer élt bennem, aggodalmas ösztön, hogy az életnek minden pillanatában az egész életet lássam: megkérdezzem a leeső kőtől, honnan esel, hová és miért? egyazon mértékkel mérjem a szellőcskét és a vihart. Mindig az Abszolutat kerestem s tudván, hogy ahoz erő kell, izmokat feszitve készültem neki a munkának — de mire megvoltak az előkészületek, elillant és megfakult az Ő képe s ahol imént a szüz és tiszta, fiatal Igazság meztelen alakja állott modellül a dobogón, hogy papirra vessem — most fogatlan szájjal, sárgán, püffedt hasával vigyorgott rám a vén, tarfejü Kétség. A kusza vonások értelmét már most ki mondja el, ha én nem, az egyetlen, aki tudja, mit akartam? Ami ebből a hevenyészett darabból kimaradt, az uj dráma koncepcióját, azt szerettem volna megirni egy értekezés-

ben — s amit ez értekezésben el nem magyarázhatok, amit csak élő élettel, tragikummal és komikummal, közvetlenül bizonyithatok be: azt szerettem volna megirni egy drámában. Most már egyik se lesz meg — de a kisérlet ne muljon el nyomtalanul. Közreadom hát e tragikomédiát, ugy, ahogy két hét alatt a világháboru nyolcadik hónapjában megirtam. Azok közt az okos emberek közt, akik kéziratban olvasták, volt olyan is, aki azt ajánlotta, dobjam tüzbe az egészet. Nem volt igaza. Lehetetlen, hogy ha ki valaha őszintén és hivatottan próbálta megérteni az emberi életet: fel ne tünt volna néki a világ álomszerüsége — ma inkább, mint valaha. E zürzavaros álom egyetlen pozitivuma épen e ráeszmélés az álomra — hogy tudjam, hogy csak álmodom, s hogy odakünt a valóság világában, minden másképen van, mint ahogy hisszük. Már most. hogy odakünt mi van, az álom hibás okoskodásával ugysem találjuk el soha — az egyetlen dolog, amit tehetünk, hogy kiáltunk egyet, akármit, akármilyen formában, de szivből és indulatból és őszintén azzal a fájdalmas kiáltással, amit a gonosztól való félelem s a jó utáni vágy sajtol ki szivünkből — és talán akkor, e hang fizikai erejétől felébredünk nyomasztó álmunkból. Kiáltsunk, — sirjunk, vagy nevessünk, mindegy — de szivből sirjunk és szivből nevessünk — mert ami ezen tul vagyon, dogmák és hitvallások, csak mélyebben furja be fejünket az álom sötét vizébe. Mozogjunk, induljunk meg a sötétben, tapogatózzunk, akármerre! mindegy — hátha épen ebben az irányban van ama vizek felszine, ahol egyszer majd sok ezer év mulva kidugja fejét a mélységben és butaságban és sötétségben és hazugságban fetrengő ember? E titkos jelben, ez öntudatlan szán-

dékkal iródik le minden őszinte szó, ami a helyeset és igazat keresi — s az őszinte szót meg kell menteni az elmulástól akkor is, ha rekedten s tökéletlenül szakadt fel a torokból.

—

Néhány jegyzet noteszomból, a „Holnap reggel" irása közben.

—

Tulajdonképen mit is akarsz? Nem fogod megfejteni a problémát és ezt te jól tudod, nem is akarod. Miért hát ez a szokatlan erőlködés, ez a gesztus, mintha meg tudnád fejteni?

Én csak azt tudom, hogy évek óta zavaros nyugtalanság, homályos dac erjed bennem, — a ruhatárban szokott elővenni, elemi erővel, tragédiák után amiket végignéztem. A szinész jól játszott, az iró tisztességesen megcsinálta dolgát. Megvolt a tragikus összeütközés, a hősnek el kellett buknia, ott döglött meg szegény a szinpadon, vagy legalább is biztositott bennünket, hogy egy-két év mulva meg fog halni, menjünk csak nyugodtan haza. Vegyük ehez a lélekelemzést, a terheltséget, egész előreelvégzettségét sorsunknak — hát persze, ilyen az élet. Mi bajod, mit akarsz, mi nyngtalanit? Az élet igazán ilyen, te nagyon jól tudod, a szerző csak süritette egy kicsit, persze, sematizált. Mi bajod?

Már tudom. Az élet igazán ilyen, de mindezt el lehet mondani regényben, versben, novellában, szóval könyvben: ott ráér az ember kifejteni, harmóniákat keresni, meghatni — ott vigasztalást találok abban, hogy igy van s nem lehet másként és édes szomoruság, hogy ezt megértem. De ez az iró sürgösen összecsőditett bennünket egy nagy teremben, gyertek

gyorsan, aszongya, minél többen, álljatok körém, mondani akarok valamit. Az ember odafut — tyü, hisz ez rájött valamire? lássuk csak — ez feltalált valamit, vagy felfedezett valamit, ami jó, ami segit rajtunk, ami kivezet a nagy bajból — ez mindenesetre közölni akar valami megoldást. Máskép mért volna olyan sürgős neki, hogy együtt lásson bennünket? Erre gondolok önkéntelenül és közben nézem az első, a második felvonást — igen, igen, a hős ilyen meg ilyen bajban van, mint az életben. a regényben, hát bizony ebbe bele kell pusztulni. Jön a harmadik felvonás — na, hát tényleg belepusztul. Igen, igaz, nagyon helyesen mondja az iró ur. Csakhogy... Mit is akartam mondani? Már elfelejtettem. És elmegyek a szinházból, zavartan, bután, mint akit fejbevertek.

—

Az életet ábrázolni... Igen, minden müvészet legméltóbb célja. De hát ha a szinház az egyetlen müfaj, ahol tovább mehetünk ennél? nem bánom, inkább ne legyen müvészet. Legyen több, vagy kevesebb — legyen valami, aminek nincs neve az esztétikában. Tudom már — legyen tudomány — de kisérleti tudomány — kisérleti élettan, vagy mit bánom. Az élet törvényét keresem. Hát nem emlékeztek a fizikából, hogy a törvények tisztán és precizen nem ismerhetők fel a természetben — kisérleti alapon, retortában kell előállitani a jelenséget, hogy a törvényt megkapjam. A szabad esés törvénye, a 9·8 gyorsulás nincsen sehol, mert a levegő ellenállása stb... légüres térben kell ejtenem a tárgyat, hogy a 9·8-at megkapjam. Elvonni a zavaró melléktüneteket, amik minden jelenséget kisérnek a valóságban. A kisérleti élet — ez talán a dráma. Ha az életet ugy viszem a szin-

padra, ahogy én ismerem, nem kaphatom meg az élet törvényét — csak a tapasztalását. De én a törvényre vagyok kiváncsi — nem arra, mi az ember, hanem arra, hogy mi lehetne... hogy mi felé érdemes törekedni. Azt az embert akarom látni, akit az értelem és belátás teremtett volna a hatodik napon — ahelyett, akit a véletlen teremtett. A kisérleti embert, a homunkulust akarom látni — vonjuk el az élet zavaró melléktüneteit. Ezek a melléktünetek: szuggeszció és megint szuggeszció, amivel élet, hagyomány. mult, társadalom, nevelés, természet, — egy szóba összefoglalva: amivel az ugynevezett végzet szuggerál bennünket.

—

Miért féltek ugy a deus ex machinától? A deus ex machina legüdvösebb, leghelyesebb dolog: a deus ex machina a retorta, a lombik, a légüres tér, amiben az igazi törvényt megkapom. Hazugság, aminek révén a tökéletes igazsághoz jutok. A valóságban minden hazudik.

—

Három órát kaptam, három drága órát, amikor embereken át, közvetlenül beszélhetek az emberekkel, — emberekkel, akik három óráig egész figyelemmel figyelnek rám s minden, ami hang, fény és szin, engem szolgál, hogy szavamat megértsék. Használjuk fel a ritka alkalmat — ezek többet érdemelnek tőlem, mint amit egy versben, egy képben, egy hangulatban adtam eddig. Osszuk be jól a drága időt. Az első óra elég nekem arra, hogy bemutassam hősömet, bajaival, szenvedéseivel, természetével, környezetével, végzetével együtt. Az első felvonás végén Ember Sándor a szinpadi lovagiasság törvényei szerint ki van teritve.

Mindent megpróbált — hiába! Összefogott ellene barátság, szerelem, társadalom s értésére adta, hogy meg kell halnia — az utolsó percben megjelent még a buta sors is és kihuzatta vele a fekete golyót. Akár vége is lehetne a darabnak, a lovagiasság szabályai szerint — egy sorstragédiát láttunk, az élet sujtó öklét, véged van Ember Sándor, halj meg.

De van még két órám, emberek, halljátok? — ez a két óra az enyém. Az élet elvégezte dolgát, megölte hősömet — most jövök én! Ki eddig lábán járt, előttünk, botló esztelen lábán, mely mindig gödrök felé visz — hadd fogom meg a kezét és viszem én. Hátha meg lehetne menteni e szegényt, e boldogtalant, hiszen láttuk, hogy kár érte, hiszen megsirattuk, — hiszen még két órám van hátra. Jöjj velem, Ember Sándor, kit a végzet kilökött a külső sötétségbe — jöjj hozzám, majd kitalálunk valamit. Akármit, egy felfedezést, egy injekciót, egy deus ex machinát — hátha kiderül, hogy nem vagy azonos ama másikkal, akit halálraitéltek — hogy *igy* vagy az igazi — hátha lehet még segiteni rajtad? Rajtad és magamon és ezeken itt, akik osztoztak eddig a te sorsodban.

—

Más müfajokban elég a *tehetség* — a drámairónak *akarnia* kell.

—

A drámairó nem vátesz — a jövőt nem *megjósolja*, hanem *előidézi*.

—

Szabad akarat nincs, jól tudom, — de van korlátolt akarat s ez nekem épen elég. A szél elkapott egy méhrajt és viszi valahová — ez a társadalom. De a méhek, a raj keretén belül, arra másznak, amerre

akarnak. Tömegnek nincs akarata — de lehet az egyénnek s kell is, hogy legyen. Ezért ostobaság, mikor tömegekre alkalmazunk jelzőket, melyek egyénre illenek. Hütlen Olaszország — kalmár lelkü Anglia — csupa logikai tévedés. Minél nagyobb egy tömeg, annál inkább szervetlen jelenség csak és annál inkább alkalmazhatók rá a mechanika megmásithatatlan törvényei. De az egyénre uj és megváltoztatható törvényt kell keresni: az élet törvényét. Végzet-tragédiája csak nemzeteknek lehet — egyénnek soha.

Egy mindenkiért — ez a mindenki most, ha jól értettem, az utódok, akiknek egy szebb jövőt kell kiverekednünk, életünk árán is. — No, akkor egy kis baj van a tétel másik felével — azzal, hogy mindenki egyért. Az utódaim már bajosan mentik meg az én életemet, haláluk árán. Különben furcsa dolog azokkal az utódokkal, akik még nincsenek is. Az orvosi gyakorlat, mely emberi belátásból származik, olyan esetekben, mikor a terhes anya életét veszélyezteti a szülés, elpusztitja a gyermeket, hogy megmentse az anyát. Hát ez erkölcstelenség volt? Aligha. Az anya majd csak szül uj gyermeket — a gyermek nem tud anyát szülni magának.

—

Ich schreibe nicht, euch zu gefallen
Ihr sollt was lernen. (Goethe.)

—

Kétféle müvésztipust ismerek — a született tanitót és a született tanulót. A tanitó néha kevesebbet tud, mint a tanuló — de kezdettől fogva tanit — a tanuló rengeteget tud, de halálig tanul. Mindkét tipusban vannak géniuszok. Jó iró rossz müve ugy származik, hogy a másik munkájában kontárkodott.

Különben az uj esztétikát a tanuló tipus csinálta meg, ezért irtózunk mindentől, ami mondanivaló s a mü értékének egyetlen ismérvéül azt keressük: hogyan tudta megcsinálni azt, amit akart. Holott az is fontos, hogy mit akart.

—

Az uj esztétika a mü mögött az embert keresi. A tökéletest keressük mindannyian — s nem találván meg a müben, legalább a müvészben szeretnők megtalálni. Shakespeare darabjainál persze mindegy, Shakespeare irta-e őket, vagy Bacon.

—

Tragikomédiát irok, de forditottat. Eddig a tragikomédia eleje vig volt, a vége szomoru. Próbáljuk egyszer ugy, hogy az eleje legyen szomoru és a vége vig.

—

Stilus és gondolat... Forma és lényeg... Anyag és müvészet... Irásmüben a stilus tökélyét abban látom, hogy nincsen stilus: mondanivaló és kifejezés egy és ugyanaz — vagy legalább is szétválaszthatatlan. „A müvészetnek is legfőbb tökélye, ha úgy elbú, hogy észre sem veszik.“

—

A világ formája a mozgás — lényege a nyugalom.

—

„Nem azért jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem, hogy azt betöltsem (megmagyarázzam). Megmondatott a régieknek: szeresd felebarátodat és gyülöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: szeressétek ellenségeteket... stb. (Márk. evang.) Ebben nincs ellentmondás — a törvényt néha csak ugy le-

het helyesen értelmezni, ha megforditom. Ez csak üdvös, okos ravaszság, — és aki az igazságot szereti, az igazságért még hazudni se átall, ha kell. Soha nem tudta az, mit tesz halálosan szeretni az igazságot, aki csak arra törekedett, hogy amit k i m o n d, vagy l e i r, igazság legyen. Látjátok: ez a tökéletes stilus, ahogy Ő beszélt.

—

Igen, a müvész csudálkozzék, áhitattal és naivan, mindenen, ami körülveszi. De én a t e r m é k e n y csudálkozást szeretem, amiből uj megismerés származik — azt a csudálkozást, amivel Newton csudálkozott először olyasmin, amin ötezer évig senki se csudálkozott — hogy ha eleresztek egy darab buta követ, magától, habozás nélkül, nyilegyenesen megindul egy bizonyos irányban.

—

Reménytelen gyönyörü küzdelem, hogy minden összefüggjön s minden összefüggést megtaláljak.

—

Drámának a szerelem csak anyaga lehet, nem témája. Témája a szerelem csak lirai versnek lehet — Romeo versekben elmondja szerelmét, aztán eltünik Julia ablaka mögött. Nem értem a modern drámairókat. Hát igazán azt hiszik, hogy a szerelmet el lehet játszani a szinpadon? „Ölelj meg, igen... fojts meg.,. a szádat... add a szádat! harapj!“ Rettenetes! Milyen ostoba, kinos, feszengő érzés — milyen kellemetlen, milyen lealázó! Milyen rossz! És a legjobb drámairó sem irhatja másképp — hiszen igy van.

Vajjon észreveszik-e majd, hogy az egész első felvonás k a r r i k a t u r á j a akar lenni annak, amiről szól? Muzsika, parfüm, kloroform, — az élet ostoba

és zagyva és nevetséges lidércnyomása. A másodikban ablakot nyitok és beengedem a szelet. A harmadik egy utópia: hevenyészett elképzelése a homunkulusnak.

—

Beniczkyt én semmiképen nem tartom ostoba embernek.

—

Talán abbahagyom... Nézni fogom a világot és beleegyezem, hogy a szépirodalom egy fajtája csak a képzőművészetnek — szem, melyben tükröződik a világ s melyből nem vezet idegszál be a sötét és dolgozó értelembe. Ó, higyjétek el, jó lenne nekem is ringatózni szinek és hangok hullámain... ó, higyjétek el, fölemelne engem is és tudnék dalolni odafönt — daloló és ringató szavakat... Ki verte belém, hogy nekem kell megoldanom csomókat — hogy én vagyok felelős az életért, melyért senki se vállalja a felelősséget?... Irhatnék époszt a háboruról és a hősökről... ó, de szép munka volna, de boldog lennék... Talán majd egyszer. Bocsássatok meg.

—

És még sok minden...

SZEMÉLYEK:

Ember Sándor, mérnök
Lehotay Mária, a mérnök volt felesége
Bella Gábor, zeneszerző
Beniczky gróf
Olson Irjő, finn orvos
Stepan, montőr
Lidérc Jenő, ujságiró
Horváth Lenci, elegáns ur, de púpos
Lendvai, idősebb ur
Lendvainé, a felesége, jóval fiatalabb
Hermin, volt vidéki szinésznő
Zajcsek kapitány
Békásy főhadnagy
Első jassz
Második jassz
Kisfiu
Néhány kiváncsi.

Idő: mostanában, de nem 1914-ben.

I. FELVONÁS

Szin: Előkelő klubhelyiségnek valamelyik kisebb terme, közel a nagyteremben, ahol hangversenyeket tartanak. Fülledt izléssel berendezett szoba. Selyemkárpit, faburkolat a tetőn, délszaki növények, nagy fotelek, asztalkák, középen ernyős lámpa, a falakon is sok kis lámpa, függönyös ajtók. Jobbra pianinó, függönnyel elzárható fülke. Középen a háttérben nagy tükör. Balra ajtó, mely hosszu és keskeny folyósóra nyilik, ezt a folyósót látni meglehetős hosszuságban.
Jobbra a fülke mellett ajtó.

Függöny felgördülése előtt az orchester valami operából játszik. Talán a Cavalleria Rusticanaból. Mikor a függöny felmegy, a középen ég a lámpa, a fülke félhomályban. A jobboldali ajtó nyitva van. Abban a percben, hogy a függöny felment, az orchester elhallgat és a baloldali függönyös ajtón át hallani belülről a hangversenyterem felől, persze halkabban, ugyanannak az áriának a folytatását, amit az orchester abbahagyott, A zenekar szól egy ideig belülről aztán tiszta, csengő női hangot is hallani. Hirtelen elhallgat a zene, messziről taps, majd ujra halkan muzsikálni kezd a hangversenyterem. A hangverseny majdnem a felvonás végéig tart. Apróbb szünetekkel, állandóan aláfesti a díalógust.

Olson, Bella balról jönnek.

Bella (szép, hatásos, idősebb ember. Ösz haj, de fekete bajusz. Müvész-elegancia. Puha mozdulatok. Jellemző, hogy Bellát bácsizzák

és magázzák nála sem sokkal fiatalabb emberek is, akiket ő tegez).

Bella: Tessék, itt lehet szivarozni.

Olson: (szőke, első pillanatra jelentéktelen, udvarias ember, kicsit idegenes akcentus, de tökéletes magyarság. Körülnéz, aztán): Szép berendezés.

Bella: Majd aztán benézhetünk... Most valami szóló következik. (Leülnek.) Hát mit szól a mi muzsikánkhoz?

Olson (udvariasan): Igen jó zene. A magyar zenét nagyon sokra becsüljük odafönt.

Bella (mulattatva): Milyen kedves, jómodoru ember maga, kedves doktor ur. Nem haragszik, ha ugy beszélek önről, mintha nem volna jelen?

Olson (mosolyogva): Kérem, tessék.

Bella: Egy félórája van szerencsém ismerni. Önök ezt talán nem értik meg, odafönt, északon, hogy ez mit jelent nekünk. Mondhatom, valami egészen sajátságos, izgalmas és ingerlő érzés ez... amit csak mi magyarok érezhetünk, önök ezt nem értik meg... A franciák, németek és angolok meg már hozzászoktak...

Olson: Mihez?

Bella: Itt van egy felnőtt ember, aki életében először kerül Magyarországra és néhány óra mulva, hogy idekerült, velem találkozik... egy felnőtt ember, idegen ország polgára: magyarul szólit meg és magyarul beszél velem... Nagy dolog ez.

Olson (mosolyogva): Nagyon sokan va-

gyunk otthon, akik tudunk magyarul. Az egyetemen tanszéke van a magyar nyelvnek.

Bella: Tudom, tudom. Nálunk is tanitanak finnül. Én is tanultam. „Kala elevana uiszkalana uizen alla…“ De azért ez más. Valami gyerekes, gimnazista büszkeség ez. Vagy parvenüség. De el kell árulnom a hazámat, hogy megsugjam önnek… nem hallja senki… hogy hallatlan és főképen ritka öröm, találkozni valakivel, akinek messze északon gyerekkori álmaiban ugy élt Magyarország, Budapest… mint ahogy mi Párisra, Berlinre gondolunk… Aki megtanult magyarul, hogy a mi költőnket olvashassa, mint ahogy mi megtanultunk franciául, angolul, Shakespearre gondolva és Racinera… Izgató, uj dolog ez nekünk. Ugye, igy tanult meg magyarul?

Olson (mosolyogva): Igy. Gondoltam rá, hogy egyszer eljövök.

Bella: Olyan ez… mit mondjak csak… mint mikor egy szegény, de törekvő embert még nála is szegényebb rokona látogatja meg… Látja, ilyen kezdő nagyhatalom vagyunk mi… (Hirtelen) Mondja, imponálok én magának?

Olson (udvariasan): Nem értem…

Bella: Azzal, hogy született magyar vagyok, hogy már három éves koromban tudtam magyarul…

Olson (udvariasan): Mi büszkék vagyunk a magyar rokonságra.

Bella: Nem igy gondoltam. (Elszontyolodva) Nekem Párisban hallatlanul imponáltak az utcagyerekek, akik franciául beszéltek.

Olson: Kétségkivül érdekes.

Bella (vigan): Persze ez más, ez rokonság. Maga nekem egy elszegényedett rokonom. Holmi kuzin, akit Atelközben láttam utoljára. Aztán elkerült hazulról... (Kezét nyujtja) Szervusz kuzin, nem ismersz rám? Én voltam az a szakállas kirgiz, akivel egy iromba sátorban aludtál... Nem ismersz rám? Ezer éve nem láttalak.

Olson (mosolyogva): Több, mint ezer éve. (Udvariasan) De nem iromba...? nem ugy mondják! otrombát akart mondani. Az iromba tarkát jelent magyarul.

Bella (meghökkenve néz rá): Mi az? Maga tanit engem magyarul? Na mindegy... Hát mit szólsz a gazdag rokonhoz, kuzin? Hogy tetszik önnek Budapest?

Olson: Nagyon szép város.

Bella (megütközve): Ugyan? Szóval meg van elégedve, fiatal ember? Hiszen maga ugy beszél, mint egy átutazó fejedelem. Szép, hogy nem teszi hozzá, hogy a magyarok nagyon lovagias nép.

Olson (komolyan): Ez igaz is.

Bella: Mondom! Akkor hát... mutathatok megfelelőbbet... Talán a kereskedelem érdekli uraságodat? Vagy a müvészet... Mit szól a mi filharmonikusainkhoz?

Olson: Az olasz muzsikát, ugylátszik, nagyon kedvelik önök.

Bella: Mondja mindjárt, hogy szeretünk sirva vigadni. Hát... De mit szól az asszonyainkhoz?

Olson: Nagyon keveset láthattam eddig.

Bella: Keveset? Hiszen az imént látta Lehotay Máriát. Tegyük fel, hogy ő a legszebb asszony Magyarországon... Tegyük fel, hogy ő képviseli a magyar ideált, ugy, amint ott áll a dobogón és énekel... Hiszen a nemzetek patrónusa rendesen asszonyféle... Tegyük fel, hogy ez a szép nő, akit odabent énekelni hallott, egy órával azután, hogy Pestre érkezett, maga Hungária, a mi asszonyunk, akiért életünket és vérünket adjuk... Hát mit szólna ön ez esetben az izlésünkhöz?

Olson (udvariasan): Igazán nagyon csinos nő. Kicsit tulzottan tremolázik.

Bella: Hallja, nagyon hüvös lehet arrafelé maguknál.

(Hirtelen erős pergés a terem felől. A jobboldali folyósón sietve, meghökkent arccal közeledik Ember Sándor. Utcai ruhában van. Ebben a pillanatban Olson is megfordul és szó nélkül az ajtó felé közeledik, ugy hogy mind a ketten egyszerre, ugyanabban a pillanatban érnek a küszöb elé. Most ez történik. Olson is megáll, Ember is megáll, Olson háttal a szinnek. Ember ránéz, hirtelen megfordul és visszasiet a folyósón. Olson nyugodtan megfordul és visszajön Bellához.)

Bella: Mi az? Hiszen ez Sándor volt? Hogy kerül ez ide?

Olson: Nem tudom.

Bella: Maga ismeri?

Olson: Nincs szerencsém. Ki volt az?

Bella: Ember Sándor. Né!... Hát ez itt van? Ember Sándor... a Lehotay Mária volt férje, akiről az imént beszéltünk.

Olson: Ember Sándor, a mérnök?

Bella: Mérnök, persze, hogy mérnök... Azonkivül mérnök is... Ezt honnan tudja?

Olson: Hiszen ma benne volt az esti lapban! A hadsereg megvette egy nagyjelentőségü találmányát.

Bella: Ugyan, ezt nem is tudtam. De milyen furcsán nézett. Hogy kerül ez ide, ahol a felesége...

Olson: Talán a teremből jön.

Bella: Dehogy, az nem megy oda, ahol a felesége van. (Bizalmasan) Nagy botrány volt.

(A triangel megint erősen összeverődik odabenn. Ember ujra megjelenik a folyósón. Ugyanaz a játék: Olson megint az ajtó felé tart, találkoznak... Ember még jobban meghökken megint vissza akar fordulni, de aztán megdörzsöli a szemét és mégis bejön. Olson udvariasan félreáll. Ember zavartan elneveti magát. Szemét dörzsöli.)

Ember: Pardon... Nahát ez furcsa volt.

Olson: Erre tetszik?

Ember: Ilyen még nem történt velem.

Bella: Sándorkám, szervusz!

Ember: Jó estét Bella bácsi!

Bella: Olson doktor, finn orvos. Ember Sándor.

Olson: Van szerencsém.

Bella: Tud magyarul.

Ember: Igen... nagyon örülök... de milyen furcsa... hiszen nem is hasonlit hozzám...

Bella: Nem hasonlit hozzád? Hát miért hasonlitana hozzád?

Ember (idegesen nevet): Engedelmet kérek,

kedves doktor ur... szinte restellem elmondani, de olyan különös dolog... Az imént is ön volt az, aki szembejött velem?

Olson: Azt hiszem.

Bella: Erre te hirtelen visszafordultál... Mi ütött beléd? Azt hittem, holmi kellemetlen ismeretség...

Ember (idegesen nevet): Dehogy... Most látom először a doktor urat. (Homlokát simitja.)

Bella: No mi az, mi az?

Ember: Egészen buta dolog... Mintha revolverlövést hallottam volna ebből a teremből...

Bella: Mi? Mi?

Ember: Erre idesietek... és itt, ennél az ajtónál szembejön velem... ugylátszik a doktor ur volt az... én meg azt hittem, hogy eltévesztettem a folyósót és hogy ajtó helyett tükörnek akarok nekimenni... Azt hittem tükör... (Erőltetve nevet.) Meg vagyok én őrülve? Hát nem nagyszerü? Komolyan mondom, igy volt... Bizony Isten és majdnem másodszor is visszafordultam. Mikor másodszor hallottam a lövést.

Bella: Miféle lövést? Ne bolondozz!

Ember: Hát nem mondom? Ugylátszik, hallucinálok.

Bella: Na igazán bolond vagy. (Fürkészve nézi.)

Olson: Ajánlom magamat. Megyek vissza a terembe.

Ember: Nagyon örültem, doktor ur... Nem

haragszik, ugy-e? De csak nem zavarom az urakat?

Olson: Dehogy, éppen menni akartam. (Bellához.) Ajánlom magamat.

Bella: Isten vele, doktorka. Látjuk még, remélem.

Olson: Néhány napig Pesten maradok. Az egyetemen lesz dolgom. (El.)

Bella: Na mi bajod?

Ember: Mi bajom? Semmi. Valami durranást hallottam.

Bella: Egy fortissimot hallottál... Nem voltál a teremben?

Ember: Milyen teremben? Milyen fortissimo? Hát itt hangverseny van?

Bella (ránéz): Ejnye, vicceisz velem.

Ember: Nem én.

Bella (kicsit durván): Hát mi bajod? Nem tudod, hol vagy?

Ember: Dehogynem. A Hungária szállodában. Fáradt voltam, feljöttem, szobát nyitattam, hogy lefekszem.

Bella (kedvetlenül): Ugyan kérlek, hagyd ezeket a dolgokat. Azt csak tudtad, hogy itt ma hangverseny van. A plakátokat láttad.

Ember (elkomorodik, aztán zavartan): Ja persze... Láttam valamit.

Bella (nyersen): Hát mit komédiázol?

Ember (összerezzen, leül. Halkan, mentegetözve): Nem komédiázom. Hogy gondolja, Bella bácsi?

Bella (szelidebben): Azért, mert én csak nem vagyok az az ember, akivel nem lehetsz

őszinte. Nem tudsz őszinte lenni, ez a bajod. Mindig komédiázol. Egész embernek kell lenni, fiam! Micsoda dolog! Fel a fejjel!? Micsoda dolog az?

Ember: De hiszen... én...

Bella (energikusan, de jóakarattal): Csak őszintén és egyenesen. Emberek vagyunk, Sándor, nem vadállatok. Nem kell szégyelned magad, amiért csak ember vagy te is... Az asszonyt akartad látni... na, hallgass,... Micsoda ember az, aki nem meri bevallani... Ha a főpincérnek nem vallod be, azt értem. De nekem? Asszonydolgot nem kell szégyelni.

Ember (gyengéden ellenkezve): De nem, Bella bácsi. Ezt nem lehet igy, ilyen egyszerüen...

Bella (nyersen): Ugyan menj...

Ember: Nézze kérem, értsen meg... Hát hallgassák meg az embert. Nem akarják meghallgatni az embert. Mindig ez a bajom.

Bella: Gyerekség. Jobban értelek én téged, mint te magadat. Mit kell ezen meghallgatni?

Ember: Csak azt akarom mondani, hogy igazán nem tudtam... vagy nem tudtam biztosan. Egész este csatangoltam az utcákon... sötét utcákban is jártam... mint egy mély bánya...

Bella (legyint): Jó, jó, tudom.

Ember (gyorsan folytatja): De ez is fontos... és nagyon fáradt voltam, tudja, sokat dolgoztam mostanában. Higyje el, ez is valami. Az Erdélyi Borozóba is benéztem. Aztán egyszerre csak itt voltam, a szálloda előtt

és igaz a plakátot is láttam, de higyje el, hogy elfelejtettem... nem amiatt jöttem fel... hanem nagyon elfáradtam és nem tudtam egyszerre csak tovább menni... Gondoltam, hogy lefekszem és a szobám előtt, a folyosón, egyszerre mintha durranást hallottam volna. De igazán azt hittem...

Bella (gunyosan): Lövést?... Mindenütt lövést hallasz? Mondd el az idegorvosodnak, az majd nagyon épületes dolgokat magyaráz neked erről...

Ember: Persze az idegeim nincsenek rendben, azt tudom. De hiszen ez egyszerüen fáradságtól van. Hát igy nem lehet elképzelni? Mondom, hogy sokat dolgoztam az utóbbi időben. (Halványan mosolyog.) Hiszen olvashatta, hogy...

Bella (eszébe jut): Ja igaz, ez a finn mondott valamit. Gratulálok, fiacskám. Hallom, valamit feltaláltál... Mi az?

Ember (mohón): Azt hiszem, nagyon érdekes a dolog. Legalább én azt hiszem.

Bella (jóakarattal): Na mondd, mondd.

Ember: Tudja... aviatikával foglalkozom...

Bella (mosolyogva): Igen, persze, hallottam.

Ember: Egy ujfajta repülőgépről van szó... tudja?

Bella: Na ne mond... repülőgépet találtál föl?

Ember: De igazán, nem untatom vele, Bella bácsi, ha beszélek róla?

Bella: Dehogy, dehogy, fiacskám. Inkább

nagyon érdekes dolog ez. Magad se tudod, milyen érdekes. Csak beszélj.

Ember: Majd meglátja... nem is olyan jelentéktelen.

Bella: No.

Ember (mosolyog): Csak mert tudom, hogy Bella bácsi nem sokra tartja ezeket a... ezeket a technikai vivmányokat, mint ahogy mondani szokta.

Bella: Engem az e m b e r érdekel, fiacskám, elsősorban és nem az, amit az ember csinál.

Ember (tünődve): Én meg mindig — engem meg mindig az hajtott, hogy a mü, a munka több, mint az ember...

Bella: A mü mögött ott van az ember. A mü csak álarc.

Ember (tünődve): Hát... olyan nyomorult és csunya az ember arca, hogy mindig álarcot csinál?

Bella: Van a dologban valami. A tökéletes ember, a tökéletes testü ember nem is alkot semmit, nincs rá szüksége. Inkább rombol és megsemmisit.

Ember (mohón): Hiszen akkor... Tudja-e, Bella bácsi, hogy amit én csináltam, az is arra való, hogy romboljon és megsemmisitsen...

Bella (kicsit gunyosan): Ugyan?

Ember: Nem olvasta... Ja persze nem olvasta! A találmányomat megveszi a hadsereg, ha igaz.

Bella (nem érti): Hiszen valami repülőgépről volt szó.

Ember: Hadi-repülőgép. Az ötlet maga nem uj... De találtam egy szerencsés fordulatot. El tud képzelni olyan golyót, Bella bácsi, ami elől nem lehet kitérni?

Bella (mulattatva): Ami befordul az ember után az utcasarkon, mi?

Ember (élénken): Ugy van, befordul az utcasarkon.

Bella: Hát ez finom egy golyó.

Ember: Hiszen most már lehet beszélni a dologról. A villamos hullámokról hallott valamit ugy-e?

Bella: Édes fiacskám, csak lehetőleg a lényeget, minden müszaki magyarázat nélkül.

Ember: Hát jó, a lényeget. Képzeljen el egy repülőgépet, amiben nem ül senki.

Bella: A mü... és nincs mögötte ember. Értem.

Ember (egyre élénkebben. Odakint fokozódó zene, ő is emeli a hangját): A gép megindul... ott, ahol állt, néhány mérnök maradt csak, ezek a villamos hullámokat igazgatják... Alulról, a földről kormányozzák a gépet... villamos hullámokkal... Figyel, Bella bácsi?

Bella (hirtelen összeráncolja a szemét, más, komoly hangon): Figyelek, nagyon érdekes.

Ember (ragyogó szemmel): Ugye érdekes.

Bella (jelentősen): Csak folytasd, nem is hiszed, milyen érdekes.

Ember: Ugye? A gép emelkedik, száll az ellenség felé... Azok látják... Szabályos ivekben közeledik... Közeledik, utánuk megy, megfordul.

Bella: Az utcasarkon.

Ember: Igen... magától... Odafelé tart, ahol a legtöbben vannak. (Kinéz.) Üldözi őket... fut utánok... mint egy légtorpedó...

Bella: Csak beszélj, beszélj, figyelek.

Ember (feláll): Hirtelen meginog, sülyedni kezd... zuhan...

Bella (egyre jelentősebben nézi): Ahá...

Ember: A gép kattogva ereszkedik... egy robbanás...

Bella (kényelmesen leül, bólint, mint aki hirtelen megértett mindent, cigarettát vesz elő és körülményesen meggyujtja. Most már szórakozottan figyel): Puff!

Ember (bizonytalanabbul, erőltetett lelkesedéssel): És ott feküsznek, gép és emberek... mint egyetlen bomba...

Bella (kényelmesen hintázik a széken): Bombuska. Egy kis bom-bom. Selyempapirba.

Ember (egészen bizonytalanul): A gép, amiben nem ül senki... A gép-alaku gránát utánuk ment és megsemmisitette őket... Elpusztult maga is és a tetemek fölött...

Bella (szórakozottan): A tetemek fölött...

Ember (elhülve): A tetemek fölött...

Bella (hintázik): A tetemek fölött ott áll Ember Sándor hadimérnök, egyik kezét mellényében tartja, másik kezét kinyujtva kiáltja: „Ide nézz, Mária — ide nézz... há-há-háromszáz embernek kámpec! egy csapásra! Ezt én csináltam! Hu-hu! Látod, milyen vad vagyok." (Feláll,)

Ember (megmerevedett ott, ahol áll).

(Hosszu szünet, Bella begombolja a kabátját és fütyö-rész. Belülről halkan, pizzicato, csiklandozó zene az Álarcosbál kórusa III. felvonásból.)

Bella (a terem felé int a fejével): Hallod? (Ember nem felel.)

Bella: Hallod? (Fütyüli a melódiát.) Hogy röhög. (Ember hallgat.) Röhög a muzsika. Na hallod, nem hagynám magam kiröhögni egy hegedütől.

Szünet.

Bella: Nna beszéljünk másról.

Ember (nyel): Ne-ne-ne — beszéljünk csak erről, Bella bácsi. Szóval maga azt állitja, hogy én őneki... őmiatta...

Bella: Mit akarsz? Bánom is én. Hagyjatok engem békén. Mi bajom nekem folyton a ti asszonyi bajotokkal? Hiszen ugy látom, nem szereted, ha szóbahozom.

Ember (keményen): Itt nem asszonyról volt szó, hanem a munkámról. Én arról beszéltem.

Bella: Hát aztán? Ha jól emlékszem, esztétikai kérdésekről vitatkoztunk. A müről, meg az emberről, vagy mi a csuda. Én azt mondtam, a mü mögött az ember, te meg vitatkoztál, hogy nem... Én meg felhasználtam egy példát, hogy a tételemet igazoljam.

Ember: Miféle tételt?

Bella (ártatlanul): Hát amit vitattunk. Hogy a mü mögött mindig ott van az ember... minden bajával.. pechjével... nyavalyájával... Minden félelmével...

Ember (hebeg): Mért ép félelem?

Bella: Meg egyebekkel. Az ember mutatni akar valamit. Ide nézzetek, ilyen vagyok. Gépeket csinálok. Nézzétek, milyen erős vagyok. Fenét vagyok, csak a gép erős. Össze is tör mindnyájotokat. A nagy époszokat, hallatlan hősökről, mindig vakok irták és bénák. A hősök nem irnak époszt, édes fiam. A hősök...

Ember: Hát mit csinálnak?

Bella: Meghalnak. (Nyomatékkal.) Aztán jön a béna és a nyavalyás, és megirja a halhatatlan époszt. Meg is él belőle... olyik örök időkre... Csak a betegek élnek örökké... az egészséges emberek mind meghalnak...

Ember (ránéz, nem felel).

Bella (vállát veregeti): Ne félj semmit, pajtás. Mi mind a ketten betegek vagyunk, te meg én.., jó öreg, beteg nyavalyatörősek... Mi nem halunk meg egyhamar.

Ember (hallgat).

Bella (tréfásan): Hát mi bajod vele? Nem jobb igy nekünk? Én nem fogok belehalni, hogy a szerelmem a hőst szereti és nem engem... te meg, te meg nem ülsz fel arra a mérges masinára, ami annyi embert öldös össze, miközben felrobban... Megtört szivvel élünk tovább, a hős pedig kitöri a nyakát, hogy a szeretőm keztyüjét kihozza a szakadékból.. Aztán felül a te masinádra és mégegyszer kitöri a nyakát. Mi pedig lent ülünk és megtört szivünk csak ugy vigyorog a kéjtől, hogy ezen busulhat.

Ember (hallgat).

Bella (tréfásan): Hát mit szontyolodsz el? Csak nem komolyan? Ezek olyan beszédecskék.

Ember (idegen hangon): Én nem voltam gyáva.

Bella (meghökken): No mi az?

Ember (ugyanazon a hangon, hangosabban): Én nem voltam gyáva. Ő engem megsértett. Én nem bántottam és nem álltam ki vele, mert megértettem az asszonyt. Azt az embert lehet szeretni.

Bella (kedvetlenül): Ugyan... hisz nem erről van szó.

Ember (egyre hangosabban): Én megmondtam neki, hogy várjanak. Adjanak nekem alkalmat. Ezeket a dolgokat nem lehet egyszerre elintézni. Ő nem értett meg engem, mikor gonosz volt hozzám, de én megértettem őt és megbocsátottam neki. Ez nem gyávaság.

Bella (kényelmetlenül): De hiszen ez... Én nem tudom, miről beszélsz, fiacskám.

Ember (legyint): Tudja, hogy miről beszélek, mert maga is arról beszél. Ki a szinekkel. Lássuk csak, hogy történt. A feleségem nem mondta, hogy a grófot szereti.

Bella (kényelmetlenül): De drága barátom. Csak nem mondod most el a történetet... mintha egy dráma első felvonásában volnánk, ahol szükség van az előzményekre.

Ember (folytatja): ... nem mondta, hogy a grófot szereti. Az összetüzés oka nem volt féltékenység.

Bella (halkan, más hangon): Nem erről van szó. Mért nem állítja ki vele?

Ember (szünet után): Mert szégyeltem magam.

Bella (kétségbeesetten): Hm — hát akkor mért ment el az asszony?

Ember: Mert tisztának akart látni és erősnek.

Bella (jósággal): Hát te azt hiszed ... hogy visszajönne ... ha ...

Ember: Én megmondtam neki. Nem bántok senkit, mert tisztelek minden gondolatot és érzést. Még ha nem hozzám ér, akkor is. De tiszta játékot értem. Megmondtam neki: várok türelemmel, mert ugy érezte, hogy most nem tud szeretni ... Addig nincs okom beleavatkozni az életébe, ha biztosit engem, hogy ez az élete tiszta lesz, — mig válaszolni tud nekem.

Bella (hirtelen): Ha biztosit ...

Ember: Megmondtam: azzal az emberrel addig nem találkozik, mig ez a próbaidő tart és nem látják egymást sem privátim, sem nyilvánosan.

Bella: És ... ezt megigérte?

Ember: Meg.

Bella: Ugy.

Ember: Ehez lehet valamit hozzátenni?

Bella (szórakozottan): Nem, nem.

Ember: Nem hiszi el, hogy igy volt?

Bella (szomoru mosollyal, melegen): Édes fiam, ha elhinnéd, hogy egész szivvel vagyok hozzád. Te kedves, bolond fiu.

Ember (izgatottan): Miért? Gyerekes dolgokat beszéltem? Mik ezek? Nem értem.

Bella: Az az asszony nem szeret téged, fiam, ennyi az egész. Próbaidő! Micsoda gonosz, embertelen gondolat! Nem kell annak próbaidő. Nem szeret az minket, édes lelkem.

Ember: Minket!

Bella: Minket, édes fiam. Téged, meg engem. Nem kellünk mi annak. Tudod, mi kell neki? A gróf.

Ember (lázadozva): Őrültség! Lidércnyomás! Ha nem volna a világon... Miért inkább...

Bella: Mert az másfajta... Az igazi fajta... nem mi ketten... Ez igy van beosztva... Mi szeretjük őt, ugy-e? — Ő pedig szeretni akar, és nem azt, hogy őt szeressék... Nekem elégtétel és megnyugvás, hogy ezt igy belátom, de téged sajnállak, mert te bele fogsz pusztulni ebbe.

Ember: Belepusztulni!

Bella: Hallgass... (Csendesen.) Hiszen látja mindenki, hogy kódorogsz az utcán és keresed. Nem kellene ezt.

Ember: Más fajta! Igazi fajta! Csupa gonosz lidércnyomás... Csupa holdkórosság... Melyik az igazi fajta? Amelyik akarni tud, az az igazi fajta! Mit tudja ő ezt? Én dolgozom...

Bella: Dolgozol, hogy felejts.

Ember: Hát jó, dolgozom, hogy felejtsek. És mondjuk hát, dolgozom, hogy visszakapjam őt. Hát aztán? Jó, tegyük fel, hogy ő

érte csináltam ezt a gépet... Ebbe nincs erő? Ebbe nincs fajta? Nekem is kell levegő! Amit beszijjak... És ha ő nekem a levegő, amit beszivok, — hát akkor ő kell nekem. Mi van ebbe?

Bella (csendesen): De neki nem kell a te levegőd.

Ember: Nem kell a levegőm... Hiszen szeretett...

Bella (ugyanugy): De nem azért, hogy élj. Azért szeretett, mert azt hitte, meg tudnál halni érte.

Ember (hebeg): Mert azt hitte... No, ez már...

Bella: Hát nézzük csak. A gróf félelmetes céllövő. Az asszonyod elment, mert nem álltál ki vele. Elhagyott, mert nem tudtál meghalni érte. Ez ilyen egyszerü.

Ember (nyel): De hát akkor... Hiszen a gróf te...

Bella: Arról biztosan tudja, hogy férfi... És tudja, hogy nem fél a haláltól. Nincs szüksége bizonyitékra... Érzi a szeméről, a szagáról. Neked akkor hinne csak, ha bizonyitanál... ha beleülnél abba a masinába, amelyik ölni tud.

Ember (levegő után kap): Ostobaság... — Őrültség... Lidércnyomás... (Nagyot lélegzik.) Ilyen őrült nem lehet.

Bella: Őrült!? Miért? Hát várjunk csak. Hunyd be a szemed és mond... Tudsz élni nélküle?

Ember (nem felel).

Bella: Na lám — és meghalni mégse akarsz. — Hát hiszen akkor... De édes fiam... Hiszen akkor ennek az asszonynak igaza van.

Ember (nyel): De hiszen... ha nem élek...

Bella (félig tréfásan): Sohase olvastál még olyan asszonyokról, akik holttetemeket szerettek? (Suttogva.) Akik ölükbe vették a levágott János fejét...

Ember (végigsimitja homlokát): (Suttog) Nem — nem... Micsoda émelygős dolog... Pfuj.

Bella (sötéten): Pfuj? Én még olyan férfiakról is hallottam, akik meg tudták érteni az ilyen asszonyt.

Ember (borzadva néz rá, nem tud felelni).

Bella (maga elé néz): Akiknek emberfölötti gyönyör állitotta meg a szivét... mikor fehéren a fülökbe sugta... tiéd lesz, amit akarsz, ha meg tudsz halni érte.

Ember (kiáltva): Maga is... hiszen maga is?

Bella (ránéz): Én nem szoktam meghalni.

Ember (fejéhez kap): Nem... nem... Micsoda émelygés... ez az ostoba zene...

Bella: Csendesen... jönnek erre... ugy látszik, szünet van...

Ember: Igen... és ez a hőség... Maga kisérletezik velem. (A fülke felé visszahuzódik).

(Kintről csevegés, zaj, léptek. Jönnek Horváth Lenci, a pupos, Lendvai és Lendvainé.)

Lendvai: Na hisz itt leülhetünk. Ki van itt?

Bella: Szervusz, öregem!

Lendvai: Á, a mester! Szervusz mester!

Lendvainé: Elbujt a müve elől!

Bella (mosolyog): Sajnos, az én müveim elől nehéz elbujni. Nagyon szeretik az én müveim a fortissimokat.

Lendvainé: De Lehotay Máriát meghallgatta?

Bella: Bent voltam.

Lendvainé: Nem hittem volna magamról, hogy igy odaleszek.

Bella (mosolyogva): Tudtam, hogy meglepetés lesz, ha fellép... Én öt éve ismerem ezt a hangot.

Lendvainé: Bánom én a hangját? Nem arról beszélek.

Bella: Hanem?

Lendvainé: Hallatlan, hogy milyen szép!

Bella: Ja persze. Szóval a nők is.

Lendvainé: Mit nők! Én azt nem értem, hogy maguk nem őrülnek meg mindnyájan? Hogy itt ülnek, álldogálnak, szivaroznak... és nem futkosnak körül a teremben... és nem feküsznek hason a pódium előtt. Hát tudják maguk, milyen szép ez a nő?

Bella: No... egy... kettő közülünk sejti.

Lendvai: Különösen egy. (Bellához.) Látad? Itt van a...

Bella (meglöki): Pszt...

Lendvai (a fülke felé néz, meglátja Embert. Csodálkozva): Nini a mérnök ur. (Odamegy.) Hogy van mérnök ur?

Ember: Köszönöm.

Lendvai (visszamegy a csoporthoz).

Ember (marad a fülkében).

Lendvai (halkan Bellához): Hát ez itt van?

Bella (mozdulatlan).

Lendvai: No hallod. Ehez kell valami. Mindenki tudja az esetet és ez idejön, pedig tudhatná, hogy találkozik vele is, meg a...

Lendvainé: Mint egy kis kutya. Megütik és fut tovább a gazdája után.

Horváth (meggyőződéssel): Pfuj.

Bella (Lendvainéhoz): Hiszen az imént mondta, hogy meg tudná érteni, ha megbolondulnánk.

Lendvainé: Az asszonytól. — De mikor itt van a másik.

Ember (köhög, hirtelen feláll és elmegy a csoport előtt az ajtó felé. Mikor elmegy mellettük, olyan hirtelen hallgatnak el, hogy zavarba jön. Hogy ezt a zavart palástolja, elfogulatlan akar lenni és Horváthhoz fordul): Alászolgája, Horváth ur. (Révetegen nyujtja a kezét).

Horváth (mereven, mozdulatlanul): Alászolgája.

Ember (elpirul, nem tud elmenni): Hát... hogy van?

Horváth (mereven): Köszönöm, jól.

Ember (kinosan mosolyog): Bent volt a hangversenyteremben?

Horváth (ugyanugy): Bent.

Ember (köhög): Hja bizony... (Az ajtó felé megy, rettenetes zavarában elmenni se tud, az ajtó közelében zsebeiben kezd kotorászni, mintha eszébe jutott volna valami, kiveszi a noteszét. Lapozni kezd benne, az ajtó mellett leül egy székre, azok hagyják).

Bella (halkan Horváthhoz); Na igy azért nem kell.

Horváth (hangosan): Én csak az egész embereket veszem emberszámba.

Bella (másfelé akarja terelni a szót): Hja igen... de az az eset, avval a szegény Kovácscsal... elvégre nem ismerhetjük az inditóokokat...

Lendvai (harciasan kiabál): Nincsenek inditóokok... Az csak olyan nyavalygás... amiért egy fiatalember nem megy el... a harcba... hogy neki okai vannak, aszongya... Horváth urnak teljesen igaza van... egész emberek vannak és félemberek... Fiatalembernek vére legyen. Fiatalember ne gondolkodjék, érdemes-e, nem-e, ha ott a helyzet... hanem ugorjék bele, még ha ott gebed meg, akkor is. Igy képzelek én egy fiatalembert.

Bella (másra akarja terelni a szót): Hát aztán elmegyünk valahová?

Lendvainé: Nézzünk fel a mesterhez, gyerekek... Teázzunk és a mester zongorázik nekünk.

Bella: Ugyan, nem volt elég a muzsikából?

Lendvainé: Tudjátok, hogy a mesternek hangja is van?

Lendvai: Ezt nem tudtam.

Bella: Nekem hangom?

Lendvainé (a terem felé int): Hallja?

Bella (fütyülve kiséri a melodiát).

Lendvainé: Na bátran...

Bella (a pianinohoz megy, de előbb lecsavarja a villanyt, csak a zongoralámpa ég.

Ember marad az ajtó mellett, lapozgat, aztán leejti a noteszt, hallgat, előredől).

Bella (énekelve kiséri a teremből idehallatszó zenét):

Ó Lolla, az arcod olyan, mint a liliom...
Mint ért cseresznye, oly piros az ajkad...
Megérni azt, hogy értem csókra nyiljon...
Egyéb gyönyört az élet már nem adhat...
A portád alja vérrel van befestve...
Mit bánom én, ha elfoly is a vérem...
Ki érted hal meg, feljut a mennybe...
Tenélküled pedig...
Pokoli kin az élet.
Ó-ó-ó-ő-ó...

Csöngetnek.

Lendvainé: Nem mondom, hogy van hangja? De most szaladjunk be, ezt a számot szeretném hallani.

Bella (feláll, az ajtóig kiséri őket).

Lendvai: Nem jössz be?

Bella: Mindjárt.

(Mind el, kivéve Bellát és Embert, Bella felcsavarja a villanyt, Ember ott ül a széken, maga elé néz, a notesz előtte fekszik a földön.)

Bella: No mi az öreg?

Ember: Milyen nagy dolog a muzsika.

Bella: Köszönöm.

Ember (maga elé néz): Nem a maga hangjáról beszélek, nem is arról a dalról... A szótalan zene... A hangok egymásután...

Bella: Mi bajod velük?

Ember (ugyanugy): Milyen régen éreztem ezt. A hangok rettenetes erőfeszitését... A testetlen zenét... aminek nincsenek szavai, hangok... hogy dörömböl és jajgat a zongorában... hogy megérttesse magát egy idegen világ nyelvén... de mi nem értjük... az álmodó ágya mellett beszélnek és álmában hallja a szót... odakint a térben, kiabál valaki... ébredj! kiabálja, értsd meg, amit beszélek... és mi görcsösen erőlködünk, hogy megértsük, mit mond nekünk.

Bella: A laikusok érzik ezt a zenéről. A hozzáértőnek puszta matematika a zene.

Ember (ugyanugy): Mintha érteném már néhány szót.

Bella: Énekeltem.

Ember: Nem azt, amit énekelt. A puszta hangot. Egy nap talán megérti az ember... Mondja, egy nap, ugye, történik az emberrel valami?

Bella: Na isten álgyon, fiacskám, benézek... Aztán jobb, ha haza mész... Nézz fel hozzám a napokban. Nem jössz most?

Ember (ugyanugy): Még maradok egy kicsit. Aztán felmegyek a szobámba. Isten vele, Bella bácsi.

Bella: Isten áldjon, lelkem. (Nézi, aztán vállat von és el.)

Ember (lassan feláll, ugy néz körül, mintha nem nagyon tudná, hol van. Átmegy a szinen, a fülke felé. A pianinón megüt egy hangot, a tükör előtt megáll, háttal a nézőnek és nézi magát).

Mária (balról jön, sietve és lábujjhegyen. Futtában néz körül, nem látja meg Embert, az se őt. A fülkébe huzódik, közben véletlenül leejti a keztyüjét. Igen szép nő).

Ember (lassan, mint az alvajáró, megy az ajtó felé, a másik irányban. Az ajtón keresztül jön Olson. A keztyü előtt találkoznak. Olson egyenesen a keztyü felé tart és felemeli, abban a pillanatban, amikor Ember is észrevette).

Olson: Pardon.

Ember: Pardon, mi az?

Olson: Semmi. Nem az enyém.

Ember: Szabad? (Kiveszi a keztyüt Olson kezéből és arcához emeli).

Olson: Biztosan az a hölgy, aki az imént itt volt. Majd elviszem.

Ember (izgatottan): Nem... ennek a parfümje... (Körülnéz, a fülke felé tart).

Mária (zavartan előre jön).

Ember: Mária... elvesztette a keztyüjét.

Mária: Maga az, Ember?

Ember: Én vagyok az.

Mária (hajához nyul): Nem tudtam, hogy itt van.

Ember: Véletlenül kerültem ide.

Mária: A hajamat akartam megigazitani... (Az ajtó felé megy).

Ember: Mária... kérem, várjon egy kicsit... (Olsonra néz).

Olson: Pardon, zavarok?

Ember: Szeretnék egy szót váltani őnagyságával.

Olson (habozva): Bocsánat. (Lassan kimegy)
Mária: Ki ez az ember?
Ember: Fogalmam sincs róla. De különös fráter lehet, — mintha akarna tőlem valamit. Folyton belém botlik. (Mária a haját igazitja).
Mária: Hogy van Ember?
Ember: Nem tudtam, hogy hangverseny van.
Mária: igen és én közreműködtem... Bella bácsi beugratott... Na megyek is, vár az autóm — nem haragszik ugye? Isten vele! (Kezét nyujtja).
Ember (egész testében remeg. Erőltetett elfogulatlansággal): Pardon, nem beszélhetnék magával egy szót?
Mária (összehuzza a szemét): Nincs semmi mondanivalóm, barátom.
Ember: Én elhatároztam...
Mária (türelmetlenül néz maga elé).
Ember: Elhatároztam, hogy megkérdezek valamit. (Halványan elmosolyodik).
Mária (vállat von, nyugtalanul néz az ajtó felé).
Ember (lesütött szemmel): Ne féljen, nem beszélek arról... hogy gondolkodott-e már arról... (Elforditja az arcát).
Mária (kemény szelidséggel): Nézze Ember, mi szükség erre? Megmondtam magának okosan és nyugodtan, hogy történt bennem ez a dolog... minek gyötörjük egymást?
Ember: Mária... nyugodtan mondja meg nekem, de nem okosan... Maga ismer engem és nagyon jól tudja, hogy ha m e g é r-

tek valamit, ha belátok valamit, nincs az a gonoszság és gyötrelem, amit ne boldog megadással fogadnék, cserébe a bizonytalanságért. A megismerés engem mindenért kárpótol. Ha golyót lőttek belém: többet ér nékem biztosan tudni, hogy sziven talált, mint elájulni és nem tudni, talált-e valóban.

Mária (kedvetlenül): Én világosan beszéltem.

Ember (hogy a nő nem ment el mindjárt, folyékonyabban): Jó, ne kezdjük elölrül. Világosan mondott el sötét és rejtelmes, megfoghatatlan dolgokat. Azt mondta, hogy egy pillanatban megszakadt magában valami... velem szemben... Ugy-e ezt mondta? És azóta nem tud... Hát van ennek értelme?

Mária: Látja, hogy van.

Ember: Az indulat nem spárga, hogy megszakadjon... Anatomus maga vagy isten, hogy olyan biztosan tudja, mi történt magával... Maga nem hallgatott engem végig.

Mária: Mit ér az nekem? Mire való az?

Ember: Értsen meg, Mária. Ha biztosan tudom, hogy nem szeret, elhinné, hogy olyan nyomorult és ostoba volnék, hogy beszélnék magával, bizonyitgatnék, verekednék magával... de maga soha nem mondta, hogy nem szeret...

Mária: Ezt mondtam, ezzel váltunk el és ezt mondom most.

Ember: Vigyázzon, Mária! Maga nem ezt mondta nekem és most se ezt mondja... Ha maga azt mondja nekem, — barátom, rájöt-

tem, hogy nem szerettem, nem is szerettem soha, — rájöttem, hogy tévedtem — nem szeretem magát, nem tudom, hogy mért nem szeretem, csak nem szeretem... akkor... akkor ugy-e meghajolok — elmegyek és nem lát többé... De maga nem ezt mondta... Maga okokat hozott fel, körülményeket, amik megváltoztatták... holott azt — azt nem lehet megváltoztatni... Maga azt mondta: Szeretett: de a szerelme megszünt, mert ugy látta, hogy nem tudom ugy szeretni, mint ahogy magát kellene.

Mária: Ugy is volt.

Ember (hevesen): Ez nem igaz, ezek szavak. Hiszen, ha igy volna... akkor visszatérne a szerelme... ha meggyőződne róla... hogy nincs igaza.

Mária (huzódva): Nem győződhetek meg róla... bármit tesz, nem felejthetem el, hogy akkor...

Ember: Nem azt mondom, hogy teszek valamit. De ha meggyőzöm, hogy akkor nem volt igaz... értse meg, akkor...

Mária (kedvetlenül): Hogy győzhetne meg? A tényeket nem lehet magyarázni...

Ember (keserü diadallal): Látja, kitér! Látja, nem tud válaszolni. Mondja hát, merje kimondani nyiltan... hogy nem akkor szünt meg a szerelme... hanem, hogy meg se volt...

Mária (ugyanugy): Nézze Ember, maga jobban tud beszélni, mint én. Szavakkal nem győzhetem meg. De én biztos vagyok abban, amit megérzek.

Ember: Értse meg Mária... könyörgöm értse meg és higyje el... hogy nem szerelmet kérek én... és nem akarom, hogy szeressen... De azt akarom, hogy őszintén és nyiltan mondja, hogy nem szeret... azt akarom, hogy t u d j a, hogy nem szeretett engem soha... (Szenvedéllyel.) Ért engem? Meg akarom győzni arról, hogy maga nem szeretett engem soha.

Mária (keztyüjét gombolja): Ha meg tudom nyugtatni ezzel, nagyon szivesen hagyom meggyőzni magam.

Ember (majdnem kiáltva): Nem igy... igy nem ér semmit... nem hogy megnyugtasson... hanem ugy, hogy belátja... hogy rájött... Hsgy megérti... (Fejéhez kap.) Hazugság! Ki akar térni! Mondja, hogy belátja! Csupa gonosz hazugság!

Mária (határozottan): Nem haragszik ugy-e, de vár az autóm.

Ember (hirtelen lecsendesül): Bocsásson meg — megint beleestem. Kérem, várjon egy pillanatig...

Mária: Nincs értelme.

Ember: De igen... (Eléje áll, lázban beszél összevissza.) Mária, kérem egy pillanatra! Hiszen elhiszem, hogy meggyőződött..., viszszavonja, amit mondott... hiszen akkor jól van... Ha nem szeret... ha beismeri... hiszen akkor nyugodt vagyok... édes szivem... akkor nem bántom magát... hiszen akkor beszélhetünk nyugodtan, barátságosan, mint két idegen ember... ugy-e nem bántottam

meg, édes szivem? Gyermekem... üljön le, üljön le egy pillanatra...

Mária (tanácstalanul): De minek ez?

Ember (erőlteti, hogy leüljön. Vidám hangon): Mint két idegen ember... akiknek soha még nem volt dolguk egymással. Ugy-e Mária? Ha soha nem látott volna... akkor megtenné nekem, hogy még egy percig...

Mária (ellenkezve ül le, tehetetlen mozdulattal, aggódva néz a másik ajtó felé): Ugyan mire jó ez?

Ember (sürög-forog körülötte, cseveg): Mire jó? Istenkém, hiszen nem kérdezte akkor se, mire jó, mikor először találkoztunk. Pedig akkor nem tudott rólam több jót... mint amennyi rosszat most tud rólam... Hát az ismeretlen mindig többet ér, Mária? Igaz ez?

Mária (jóakarattal): Mi nagyon sokat vitatkoztunk egymással, Ember. Ez volt a baj.

Ember: Hiszen azt mondta mindig, hogy szereti, amiket beszélek. (Szégyenkezve.) Egyszer sirt, este, a Margitszigeten? Emlékszik?

Mária: Igen, mert a szavai mögött éreztem valamit. Ami ugy látszik, nincsen, nem is volt mögöttük.

Ember: Mit érzett mögöttük, Mária?

Mária: Tetteket.

Ember: És mikor győződött meg róla, hogy üres szavak csak?

Mária (feláll, kedvetlenül): Hagyjuk ezt... Megint rátérünk... És különben is nekem... (Az ajtó felé néz).

Ember (leülteti): Dehogy, dehogy. Szó sincs

róla... Igazán nem térünk rá... Hát nem látja, hogy ugy beszélek, mintha semmi nem történt volna közöttünk. Maga nem ismer engem, én is csak ugy hallottam magáról... mások beszéltek... beszéltek nekem a barátaim... a maga rajongói... mondták, hogy maga nem szereti az üres szavakat... ej... ej... hanem a tetteket szereti... az olyan embert, aki cselekszik, csinál valamit... (Meghajol.) Asszonyom, engedje meg, hogy bemutatkozzam. Ember Sándor, mérnök vagyok. Sokat hallottam kegyedről — kegyed nem ismer engem, de én igen. Mit gondol, asszonyom, milyen fajta ember lehetek én? Milyennek tart? Ábrándozónak, fecsegőnek?... Olyan embernek, akit a munka érdekel... vagy olyannak, aki a nőkre tette fel az életét?

Mária (nem szivesen megy bele a játékba): Nagyon sok szóval kérdezi, hogy nem tartom-e fecsegőnek. Majdnem benne van a kérdésben a válasz.

Ember (folytatja a játékot, meghajol): Kitünő felelet asszonyom. De talán nem igazságos. Mert ha iró volnék, vagy szinész, akkor ez mind üres beszéd volna, csak a mesterségem. De én vállalkozó vagyok. Mérnök, aki gépeket csinál.

Mária (az ajtó felé néz): Beszélőgépeket?

Ember (meghajol): Még jobb, asszonyom. De még igaztalanabb. Az én gépeim cselekszenek. Nem olvasta a mai lapokat?

Mária (észbekap): Ja igen, nézze csak, Ember — hiszen maga feltalált valamit...

egészen elfelejtettem... Gratulálok... (Kezét nyujtja).

Ember (megragadja a kezét, forrón, őszintén): Köszönöm, Mária.

Mária: Valami öldöklő repülőgép a hadseregnek, ugy-e? Aféle légtorpedót...

Ember: Igen, igen.

Mária: Ami felrobban a levegőben. Olvastam, hogy nemsokára kipróbálják.

Ember: Előbb én magam végzek néhány próbát... Nem nézné meg egyszer?

Mária: Tulajdonkép hogy van ez a dolog? A gép magától repül?

Ember (szelesen): Bele is ülhet a pilóta, de erre nincs szükség.

Mária (az ajtó felé néz): Hát veszélyes?

Ember: A robbanást alulról állitják be, de ha benne ül valaki, az halálos veszélyben van, mert a szabályzó nem percnyi pontossággal müködik. Ha ütközetben használják és van, aki feláldozza az életét, az biztosithatja ezt a pontosságot.

Mária (szórakozottan): Lehet, hogy elnézek egyszer. A próbán maga ül bele a gépbe?

Ember (nem érti): De hisz erre nincs szükség.

Mária (szórakozottan): Ja, szóval maga nem repül.

Ember (szólni akar, aztán fejéhez kap, kimeredt szemekkel néz az asszonyra).

Mária (meghökkenve): Na mi az?

Ember (dadog): Nem ... ez kisértet... Kisértet. (Meredten nézi).

Mária (nyugtalanul feláll): Ugyan ne bolondozzon.

Ember (hirtelen): Nem beszélt maga Bellával az imént?

Mária: Ő kisért ide, de azóta nem láttam.

Ember (homlokát simogatja, maga elé néz).

Mária (megsokalja): Na Isten vele, Ember.

Ember (mozdulatlanul áll, fojtva és suttogva): Várjon még... Várjon egy percig... Nem értettem jól... Azt akarja mondani... hogy eljönne... ha én felszállanék?

Mária: Hát az mindenesetre érdekes, ha valaki felszáll, nem?

Ember (egyre izgatottabb): Mária... várjon egy kicsit... miért siet?

Mária: Értse meg, hogy vár az autóm.

Ember (lassan): Hallgasson rám, Mária... Nézze, egészen nyugodt vagyok... Világosan látok mindent, az eszem helyén van... (A szája ugy remeg, hogy alig tud beszélni). Valamikor azt hittem, a boldogságot várni kell, mig magától jön hozzánk. De most olyan komisz, olyan kemény lett az élet valahogy... most már látom, hogy vásár — hogy egyszerüen vásár... és hogy mindennek ára van... a boldogságnak is...

Mária (makacsul áll).

Ember: De becsületes árat mondjon... Hajlandó vagyok fizetni érte, mert nem adhatok cserébe boldogságot... Iszonyuan... szégyelem ugyis, hogy fizetnem kell... de becsületes árat mondjon legalább... magáért... ne tegyen ugy, mint a rossz, kegyetlen ke-

reskedő, aki ingyen adja a kenyeret annak, akinek csak feleslegül kell, hogy jobban csusszon a falat... de mindenét elkéri az éhenhalónak... aki messze utról jött és összeroskad a boltja előtt... (Egy székre roskad).

Mária (szeliden, de határozottan): Látja, Ember, minek kellett ez nekünk? Most aztán igazán sietve megyek, a vége az lesz, hogy rohamokat kap és dühöngeni kezd...

Ember (felugrik, orditva): Honnan tudja?

Mária: Szent Isten!

Ember (magánkivül ordit): Honnan tudja, hogy dühöngeni fogok? Honnan... honnan tudja előre?

Mária: Szent Isten, hiszen maga őrült.

Ember (tombol, nevet): Honnan tudjátok? Honnan tudjátok, hogy én őrült vagyok. Mindenki tudja előre?... Hiszen mindenki tudott rólam mindent! Előre... hogy mi történik velem, itt... hiszen maguk mind összebeszéltek... Itt valamit elhatároztak... és valahová löknek engem... Bella is... meg az az ember is... meg a felesége... meg a pupos... mindenki...

Mária (az ajtó felé fut).

Ember (utánafut, megragadja a karját): Nem megy el addig... Mondja meg! Honnan tudja, hogy... hogy dühöngeni fogok... honnan tudja, hogy az ablakhoz futok kiugorni... és hogy maguk utánam futnak... hogy visszatartsanak... de óvatosan, vigyázva, hogy egy félperccel később érkezzenek oda... Honnan tudja? Honnan tudja előre?

Mária: Jaj, fáj.

Ember (rázza): Hová lókdöstök engem? Mit akartok? Hol a gödör? Jaj!... Megfulladok. (Nyakkendőjéhez kap).

Beniczky (sietve jön jobbról. Kabátban van, kezében cilinder).

Ember (elereszti a nőt, hátratántorodik).

Mária (gyorsan): Ó... maga az Beniczky?

Beniczky (tökéletesen negligálja Embert): Bocsánatot kérek, asszonyom, csak most jöhettem.

Mária (kicsit resteli Ember előtt a dolgot, de nem tudja elsimitani): Ja a hangversenyre?

Beniczky (legkevésbé sem zavartatva): Hát akkor, ha ugy tetszik, mehetünk...

Ember (szavak után kapkod): Nézze kérem...

Beniczky (udvariasan, majdnem kedvesen) Velem parancsol?

Ember: Igen gróf ur... Méltóságos gróf ur... Tekintetes méltóságos ur... Nem parancsolok én — csak kérek én...

Beniczky (kicsit összehuzza a szemét): Kérem, nagyon szivesen. Talán?... (Máriára néz).

Mária (élesen): Nagyon kérem, gróf, ne izetlenkedjünk. Kérem, kisérjen el.

Ember: Csak kérek... Könyörgök, esedezem, drága gróf ur — Tegye meg nekem azt a szivességet. És hagyja megsérteni magát... (Közelebb jön, extázisban.) Hallatlanul lekötelez vele. Nem nagyon, csak egy ilyen picikét... Csak pici gorombaságot mondhassak... egy ilyen picikét megfricskázhassam...

és hogy aztán vegye tudomásul... bármi érdemtelen vagyok erre a kitüntetésre, hogy megsérthessem...

Beniczky (nagyon elkomolyodik, Máriához fordul): Nagyságos asszonyom, nagyon kérem, várjon meg engem az autóban.

Mária (türelmetlenül): Ugyan mi ez?

Beniczky (gyengéden kifelé vezeti): Ne féljen, nem lesz semmi.

Mária (el).

Beniczky (visszajön, nagyon sápadt, nyugodt, határozott): Kérem, üljön le.

Ember (nem ül le): Fölösleges.

Beniczky: Kérem, mindegy. Ön tréfásan azt mondja nekem, hogy hagyjam magam megsérteni.

Ember: Erre a formaságra önnek van szüksége, nem nekem.

Beniczky: Tudom, hogy ön nem kedveli a formaságokat. Téved, a formaság az élet lényege. Az a legkomolyabb dolog. De mindegy. Ön tréfásan beszél, de látom és tudom is, hogy az életéről van szó... Én teljesen megértem Önt.

Ember: Köszönöm.

Beniczky: Nincs mit. Nem vagyok ostoba ember és hogy a formaságokat sokra tartom, ez nem jelenti azt, hogy nem tudom, mi a lényeg. A lényeg itt valóban nem az, hogy ön megsértsen engem.

Ember: Én megkértem Máriát, hogy ne találkozzék önnel. Mért nem tette meg?

Beniczky: No látja, ez is formaság. A lé-

nyeg mégis az, hogy bizonyos esetekben az egyik embernek pusztulni kell ahoz, hogy a másik élhessen. Ezért kell lenni háborunak is. Ezt ön is tudja.

Ember: Én...

Beniczky (legyint): Ezt ön is tudja és máskép nem is lehet. A hölgy nélkül, akiról szó volt, ön nem tud élni — én tudnék, de nem akarok. Nekem olyan a vérmérsékletem, meg a nevelésem, hogy egy szeszélyemért kockáztatom az életemet — ön csak halálos veszélyben kockáztatja. Látja, nem vagyok ostoba ember és koncessziót teszek, amikor megértem az ön szempontját, aki a lényeget keresi. De tegyen ön is koncessziót és engedje meg, hogy én meg ragaszkodjam a formasághoz... Én önnek nem adhatok elégtételt, mert elintézetlen ügye volt velem.

Ember: Ostobaság.

Beniczky (felemeli a kezét): Kérem, hallgasson végig. Én tudom, hogy viszont önnek szüksége volna erre az elégtételre és most már talán vállalná is a veszélyt... De erről már nem lehet szó. Különben nem is lett volna igazságos az elintézés, mert ön nagy előnyt adott volna nekem, tekintve, hogy én biztos céllövő vagyok. Én...

Ember: Hát akkor?

Beniczky: Én ajánlok egy olyan megoldást, amelyben én adok önnek előnyt. Az eshetőség legyen két részre osztva köztünk... ezzel szemben én többet kockáztatok, azzal, hogy nekem nem volna szükségem erre a

megoldásra, mert, ismétlem, én meg tudnék élni anélkül, ami nélkül ön nem tud.

Ember (kimerülten, majdnem lágyan): Én — rettenetes zavart vagyok... (Kezét nyujtja.) Köszönöm. Ön még a legtöbbre becsül engem ezek közt. Én azt hittem...

Beniczky (roulett-órát vesz elő): Tessék. Vagy parancsolja, hogy előbb én?

Ember (rámered): Mi ez?

Beniczky (nyugodtan): Akinél először áll meg feketén.

Ember (nagyon elsápad): Nem értem...

Beniczky (most már nagyon szigoruan és keményen): Ugy látom, ön tréfál velem.

Ember (szünet után, suttogva): Nem... nagyon hálás vagyok önnek. Igaza van... hiszen erről van szó... (Összerázkódik, aztán nyugodt lesz.) A feltételeket hogy parancsolja?

Beniczky: Egészen mindegy. Bármelyikünk huzza a feketét, jogában áll és oly módon... e—e—e—e— levonni a konzekvenciákat... ahogy és amikor akarja. Persze néhány hónapon belül. Parancsolja?

Ember: Tessék, várhatok.

Beniczky (megpörgeti a roulettet és vár): Piros. (Átnyujtja.) Tessék.

Ember (ránéz, mintha még várna valamit, ebben a pillanatban Lendvai, Lendvainé és Lidérc, az ujságíró berontanak).

Lidérc: Tessék, itt van.

Lendvai (Emberhez): Kedves mérnök ur, gratulálok.

Ember (nem veszi észre, pörgeti a roulettet és vár. Hangosan): Fekete.

Lendvai (ismétli): Mérnök ur, gratulálok!

Ember (álomban): Mi az?

Lendvai: Az imént nem olvastuk még ... a délutáni lapokban ... Igazán őszintén gratulálok. — Ez a kedves finn orvos beszélte, most ismerkedtünk meg vele ... Ő is feltaláló ... ő mondta, hogy még itt van és hogy siessünk gyorsan ide ...

Lendvainé (mosolyog): Mondja, mikor lehetne megnézni?

Ember (mintegy álomban beszél): Két ... hét ... mulva ... a Rákoson ... be fogom mutatni ... önöknek ... ha ugy tetszik ... magam is felszállok. (Beniczkyre néz. Beniczky szivarra gyujt, aztán felhuzza a keztyüjét).

Ember (lassan a tükör felé megy, azt hiszi, hogy ajtó, a tükör csörömpölve törik össze).

Függöny.

II. FELVONÁS

(Egy hangár belseje, közepén nagy, kétfedelü aeroplán. Balra nyitott, fallal elkülönitett mühely, bádogasztallal, szerszámokkal. Jobbra tolóajtó, a földön alkatrészek. A hangár összetolt deszkából van, szögbefutó tetővel. Középről petróleumlámpa lóg le, ugy, hogy kézzel el lehet érni. Jobbra kis deszkaasztal. Most délután hat óra van, márciusban, a nap ferdén süt be elölről és néhol a deszkák repedésein keresztül, de már vöröses a fénye. A szinészek nemcsak az ajtón, hanem oldalról is jöhetnek, vagyis elülről — mert a valóságban a hangár eleje nyitva van, csaknem az egész szinpad hosszuságában. Ezt éreztetni lehet egy kis fü- vagy föld-csíkkal, a szin elején, hosszában.)

(Arra az esetre, ha valaki 25 év mulva olvasná ezt a darabot, valamit meg kell magyaráznom az akkori fiatal olvasónak. Én már husz éves voltam, amikor Párisban először repült halandó és élő ember. Ennek most hét éve és higyje el nekem a még meg nem született olvasó, hogy ma, amikor darabom játszik, a repülés sok tekintetben még mindig holmi passzió, egy hóbortos ember deszkabódét épit magának a mezőn, gépet konstruál, ott robinzonkodik a szabadban egy montőrrel, fur-farag, mindennap feltalál valami ujat, és reggelenkint felszáll, életét kockáztatva minden esetben. Bizonyos, hogy 25 év mulva teljesen veszélytelen sport- és közlekedőeszköz lesz az aeroplán, ma még okkal nevezik a levegő hőseinek a pilótákat és ennek az életnek meg van a romantikája, aminek megértésére szükség less a harmadik felvonásban is.)

(Stepan, a montőr, a mühelyben dolgozik, fur és kalapál, zubbonya piszkos, arca, kezei tele olajjal. Elől pilóta bekecsben, kis sportsapkában, Ember Sándor beszélget két tiszttel — az egyik főhadnagy, a másik kapitány, de bársonyparolival.)

Kapitány: Also, akkor rendben volnánk, ugy-e?

Ember (nagyon szelid és udvarias. Igyekszik mindenkire figyelni, akivel beszél, de ez nem mindig sikerül neki. Néha szórakozottan néz maga elé és nem hallja a kérdést.): Rendben volnánk, kapitány ur. Az iratokat majd áthozatom a parancsnokságtól.

Kapitány: Mi holnap reggel még kijövünk és megnézzük a felszállást.

Ember: Itt leszek, uraim.

Főhadnagy: Ne felejtse el majd, mérnök ur — délután jelentkeznie kell a parancsnokságnál is.

Ember (gondolkozva): Holnap... — holnap délután, ugy-e?

Főhadnagy: Igen, igen — csak nézzen be az irodába és keressen engem, majd én bevezetem.

Ember (gondolkozva): Holnap... holnap délután... ugy-e?

Kapitány: Also... ön még itt marad?

Ember: Még egy kis dolgom van a gép körül.

Kapitány (barátságosan): Also... csak fel a fejjel. Maga már ugy vigyázzon magára, hogy a hadseregnek szüksége lehet az életére.

Ember (ránéz, mosolyog): Az életemre?

Hogyan? Ugy, hogy oda kell adni? vagy nálam marad, mig szükség lesz rá?

Kapitány: Das versteh ich nicht.

Ember (maga elé): Hát... Ha valakinek szüksége van valamire... azt elveszi... Ha valakinek az életemre van szüksége, akkor azt is, ugy-e?

Kapitány: Also, semmi baj. Eleinte mindenki, aki a hadsereghez kerül, még be van gyulladva és olyan bolondokat beszél. Az ilyenből lesz aztán a legstrammabb katona. (Szalutál.) Szervusz!

Ember (meghajol): Alászolgája, uraim.

Főhadnagy (szalutál): Alászolgája.

(Ember a két katonát a tolóajtónál kikiséri és mig elgondolkodva visszajön, kivülről távolodó autó-berregést hallani.)

Ember (a szin közepéig jön, gondolkozik. — Szeliden, majdnem kérve): Stepan!

Stepan (olajosan előrejön a mühelyből): No mi az?

Ember: Hagyja most abba egy kicsit, Stepan. Rendben leszünk most már reggelre. (Leül elől, egy törött légcsavarra.) A kapcsolórugót megcsinálta?

Stepan (leül egy tuskóra a gép szárnya alá): Majd nézze meg, mérnök ur.

Ember: Mit gondol, Stepan, milyen időnk lesz reggel?

Stepan: Lesz egy kis jó, egyforma északi szél.

Ember (elgondolkozva): Nem ugy értem...

hanem, hogy süt-e majd a nap... vagy be lesz borulva... vagy esni fog.

Stepan: Egy kis esőnek oda se nézünk... Jól bekátrányoztam a Mariskát... (A gép oldalát veregeti, mint egy lónak a szügyét.) Kibirja a jeges esőt is, nem olyan kis lány ez. Csak szörin kell megülni.

Ember: És délbe?... Mit gondol, Stepan... Délben kisüt majd a nap, mint rendesen?...

Stepan: Hogy a fenébe ne sütne ki? de nekünk már nem lesz vele dolgunk.

Ember: De maga igen, Stepan... Maga délben szépen hazamegy majd... és igaz csak, Stepan, majd... azt a levelet, amit odatettem az asztalra, a srófok mellé... azt délben szépen magához veszi és beviszi a közjegyzőnek...

Stepan: Jó lesz, mérnök ur.

Ember (tétován): Hát aztán... mi van még? Aztán majd átveszi a... különben az is benne van... (Busan.) Aztán mondja csak, Stepan, fog-e rám gondolni, ha elkerül tőlem? Azért kérdem, hogy igy összeszoktunk két hét alatt.

Stepan: Aj, ne tessék már ugy elejteni a szivit, mérnök ur... Látszik, hogy nem régen csinálja... Mindenki igy van vele eleinte.

Ember (bus hiusággal): Pedig ugy-e Stepan, tudok már valamit.

Stepan: Nagyon is sokat, mérnök ur. Nekem elhiheti. Én, mikor idejöttem, oszt láttam, miről van szó, hogy olyan masina, aki magától is tud szállani, bizony azt gondoltam,

hogy akkor ne is fogjon bele a mérnök ur, hogy megtanulja a mesterséget: — hasze minek az annak, akinek nincs szüksége rá. De oszt hogy láttam, hogy lesz oly jó pilótának, mint konstruktornak — akkor aszontam, hát csak tanulja ki egészen, ha elkezdte.

Ember: Szép dolog, Stepan, ugy-e gyögyörü dolog?

Stepan (vállat von): Aki szereti...

Ember (irigyen): Maga bezzeg többet röpült már, mint én.

Stepan: De mindig csak másokkal. Magam sohase vezettem még gépet.

Ember: És nem szeretne?

Stepan: Szeretne a nehézség. A mérnök urak idelenn csak rajzolgatnak, meg gondolkodnak, meg cigarettáznak. Én meg furt veszködöm, furok-faragok, olajba meg rozsdába, hát oszt ha arra kerül a sor, hogy felnézzünk egy kicsit — akkor már csak jobb szeretek hátraülni a szakaszba, oszt kicsit kocsikázni. Ölbetett kezekkel. Az az egyetlen pihenésem.

Ember: Pihenés! Hát maga nem reszket az örömtől és rémülettől, mikor odafönt van?

Stepan: Reszket a kólika! Fent vagy lent, egy fene az. Fő, hogy az embernek mindig legyen valami padka a feneke alatt, aztán akkor mindegy, a földön áll-e a padka, vagy a levegőbe. Csak az a kékség van a fejem fölött, amit idelent látok, nem lehet utolérni ugy se. Eleinte kukucskáltam felfelé én is, hogy talán egyszer elérem a fejemmel, de

oszt láttam a madarakat, az is mind lefelé néz, mig felrepül...

Ember: A madár igen... De az olyan állat, amelyiknek nem adott szárnyat az Isten... amelyik csinált magának...

Stepan (legyint): Az se bolondul meg, tessék elhinni. Mikor a Wittmann nagyságos urral dolgoztunk, egyszer felvittük a kis barna puli kutyáját, hogy mit szól majd a dologhoz. Én tartottam az ölemben, eleinte ugatott egy párat, oszt szépen elhallgatott, nézdegélt. Mikor oszt földet értünk, kiugrik az ülésből... körülnéz, azzal usgye elfut, mint a nyul. Nézünk utána, talán fejébe szállt a dicsőség. Hát egy kis tarka rattler kutya csóválja a farkát, nem messze onnan. Ahoz futott ugy...

Ember: Talán el akarta mondani neki...

Stepan (legyint): Fenét! Akkor a fülihö dugta volna az orrát...

Ember (gondolkozva): Talán mert olyan keveset repülhettem összesen... A holnapi felszállásom lenne az első igazi... ezek csak olyan próbák voltak... A holnapi lenne a...

Stepan: Mér lenne? Lesz!

Ember (oldalt néz rá): Olyan nagyon bizik bennem, Stepan?

Stepan: Bizik magában a mérnök ur is...

Ember (izgatottan): Azt hiszi? Mondja Stepan... szóval maga egészen bizonyos benne, hogy velem holnap nem történhetik semmi?

Stepan (mosolyog): Hát... a villamossal vigyázni kell, mikor kijön ide... azzal mindig lehet valami baj.

Ember: Ne tréfáljon. Velem — holnap — a felszállásnál...

Stepan (mosolyog): Nem tud már a mérnök ur leesni...

Ember (megdöbbenve): Nem tudok?

Stepan: Hát persze. Ha akarna se.

Ember (feláll, izgatottan): Ha akarnék se?

Stepan (nyugodtan): Hát persze! Abból már kinőtt! Egy héttel ezelőtt — nem mondom — de mérnök ur már két hete...

Ember (szótlanul nézi).

Stepan: Mikor a gyerek járni tanul és már egy hete jár, akkor még tud ugy elesni, hogy beveri a homlokát a földbe. Két hét mulva már nem tudna ilyen kunsztot. Akkor már az utolsó pillanatban muszáj neki előretolni a két tenyerét, oszt arra esik... (mutatja). Mi már nem tudunk előre esni. A mérnök ur se tudja már eleereszteni azt a magassági kormányt, ha zuhanni kezd a gép, muszáj odakapni...

Ember (nem felel).

Stepan (csendesen folytatja): Mert a természetével hiába mesterkedik az ember... az egy nehéz masina, tessék elhinni... (végig simitja az állát). Mondom a természetemnek: Nem kell nekem ez a szakáll — én simán akarom... oszt erre leborotválom a szakállamat. Beszélhetek annak, hogy mondod — aszongya a természetem, hogy még sürübben akarod? oszt másnapra sürübben nőtt, mint addig. Idenézz, mondom, oszt mutatom neki a borotvát — nem kell nekem — de magyarázhatom annak, mig élek, mindig forditva

csinálja. Tessék megnézni. Tegnap borotváltam. Valami egyebet akar velem a természetem, mint amit én akarok magammal... csak tudnám, hogy mit... Mindegy az annak, szárnyak, vagy nem szárnyak.

Ember: Mikor gondolta ezt ki maga, Stepan? Ezt a dolgot a szakállával...

Stepan: Hát — egyszer pihenés közbe. Mikor Bécsbe repültünk a Bier nagyságos urral.

Ember: Na és? Azóta azt hiszi... hogy az életet is csak a természet veheti el az embertől? Ha a borotvát egy kicsit lejebb huzza az ember — akkor mi lesz?

Stepan: Nem azt mondom én kérem, hogy nem lehetséges... Csakhogy mindennek megvan a maga tempója.

(Elölről, jobbról jönnek: Lendvai, Lendvainé, Lidérc Polacsek, Hermin.)

Polacsek: Itt a mester!

Lendvai: Kedves mester, eljöttünk testületileg.

Lendvainé: Megnézni a gépet.

Hermin: Fogadja nemzetiszinü mosolyomat.

Lidérc (extravagánsan öltözködő, hosszuhaju fiatalember, szótalan kezet fog a mérnökkel és a szemébe néz. Üdvözlés, kézfogás.)

Ember: Kérem, parancsoljanak bejjebb... Most ugyan keveset látnak... A villamos gép, ami hajtja az egészet, odakint van a mezőn — azt már nem tudom megmutatni ilyen homályban.

Lidérc: Gép a homályban... Nagyon szép, nagyon szép... (Noteszbe ir.)

Hermin: Miért nem reggel mondta, hogy egész nap örülhetett volna neki?

Ember: De tessék... itt van maga a masina. — Laikus első pillanatban alig különbözteti meg a közönséges aeroplántól. Legfeljebb, hogy itt van még néhány kisebb légcsavar. És itt... (hátrafelé vezeti őket).

Hermin: Hát mutassa nekem is. Ne álljak itt, mint akit iderendeltek és ittfelejtettek. (Stepanhoz.) Maga is fel szokott szállani?

Stepan: Ha a nagysága is felszáll.

Hermin: Én nem szoktam.

Stepan: Dehogy nem. A nagysága is szokott — az ágyra... (bemegy a műhelybe).

Hermin (utána kiabál): Nyavalyás!

Polacsek (félrevonja Embert. A többiek a gépet nézegetik): Nézze kérem, én direkt azért jöttem, hogy megkérdezzek valamit, de nem tudom, meg fogja-e érteni... Lehet, hogy egészen különös kérdés, és hogy ön talán majd azt hiszi, hogy valami hóbortos különc vagyok.

Ember (aggódva): Kérem, kérem, figyelek.

Polacsek: Nem is tudom, hogy fejezzem ki magam... Hogy lehetne ezt körülirni... Szóval azt akarom kérdezni — de igazán próbáljon megérteni...

Ember: Parancsoljon... Hát kérem...

Polacsek: Hogy mit szokott ön érezni olyankor, amikor felrepül.

Ember: Hát kérem, ez nem is olyan furcsa

kérdés... Az olyan, mint amikor... (Kétségbeesetten néz Lidércre).

Lidérc (odajön): Pardon. (A másik oldalra félre vonja Embert, komolyan): Inkább én tartozom önnek köszönettel.

Ember: Nem értem.

Lidérc (megütődve): Nem érti... Hát a témáért...

Ember: Milyen témáért?

Lidérc (csodálkozva): Hát nem olvasta a ma reggeli Hirlapot?

Ember: Nem, nem volt alkalmam. Két hét alatt elszakadtam mindentől, Itt élek. Mi történt.

Lidérc: Na hallja!... Hisz mindenütt beszélnek róla! Egy nagy cikket irtam magáról... a hirek elé... Igazán nem olvasta?

Ember: Nagyon sajnálom...

Lidérc: Ejnye pedig jól esett volna... Azt hiszem, maga örülne neki... Nem tudom, sikerült-e... De nagyon meleg irás...

Ember: El fogom olvasni.

Lidérc: Nézze... hiszen nálam van! Felolvasnám magának, ha akarná... Nagyon meleg dolog... szeretném...

Ember (udvariasan): Tessék kérem — lekötelez vele...

Lidérc (ujságot olvas): „Egy csunya kis pilótáról“...

Ember (ijedten az arcához kap): Ez én vagyok?

Lidérc: Várjon csak! Majd meglátja milyen meleg, őszinte irás. (Olvas) Nem tudom, tisz-

telt olvasó, te is ugy vagy-e vele, mint én, hogy ilyenkor, márciusban olyan furcsa és érthetetlen az nekem, hogy az emberek járnak-kelnek, kis kocsikra ülnek, bebujnak a házacskákba, kaszárnyácskákat épitenek és más játékot eszelnek ki. (Felnéz).

Ember (bólint): Igazán nagyon szép...

Lidérc (szerényen): Dehogy... csak egyszerü és őszinte... (Olvas) „És mig a kezemet nézem, milyen furcsa, finom és hosszu... hogy szaladgálnak rajta a finom erek — kék bárányok fehér mezőn — (lopva felnéz) és elgondolom, hogy amit irok, abból kis betüket öntenek és mondom magamban... kéz... kéz... milyen furcsa, hogy kéznek nevezzük, mennyi kéz van mindenütt... hogy kigyóznak... ezer millió kéz... hegedüket tapogat... és összekulcsolódik... és kinyulik a vizből... egy haldokló testéből... és valahol a Szerémségben most talán egy öreg, talán Kovács nevü parasztnak a csizmáját huzza fel és holdvilágban egy másik kéz felé nyul... milyen furcsa, mennyi kéz... kéz... kéz... miért hivják kéznek?! Miért nem lábnak? Ja persze... hisz az mást jelent. (Felnéz).

Ember: Nagyon érdekes. (Kinosan nézelődik).

Lidérc (olvas): „És eszembe jut egy másik, csunya kis fakó kéz, mely most talán aeroplán csavarját simogatja a levegőben...“

Ember: Pardon... az aeroplán csavarját... hát azt egy kicsit bajos simogatni, mikor működik...

Lidérc: Ja. A kormányt gondoltam. Egy kis elirás. (Olvas) És eszembe jut egy csunya kis igénytelen, udvarias emberke, akiről most katonai körökben sokat beszéltek, aki mérnök és komoly neve is van: Ember Sándor, okleveles mérnök és ugy hivják a pincérek Doktor ur... pedig ő egy szomoru ember, egy kis fiu, akit én tegnap láttam, egy szent gyermek, csunya fakó arcocskával és csodálkozó gyermekszemekkel, amelyek, mintha azt kérdeznék: mit akartok tőlem, ti felnőtt emberek, hiszen én félek tőletek — hiszen én mostan legjobban szeretném siratni az életemet... (Nagyon meg van hatva. Felnéz).

Ember (kinos zavarban): Ejnye... igazán... nagyon kedves hozzám.

Lidérc (jelentősen): Csak várjon. (Olvas) „És ebben az igénytelen, csunya kis emberben amint rámnézett, hirtelen megéreztem a martirok tekintetét.

Ember (összerázkodik): A martirok?

Lidérc (elragadtatva): Tudja, hogy ezen a cikken sirt máma egy barátom? (Olvas) „Nem tudom, van-e valami az emberben, lehet-e valami az ember szemében, ami távoli dolgokat, az ember végzetét, az ismeretlent hordozza magában, — de ennek az embernek a tekintete mintha már most egy ismeretlen világból nézne vissza reánk..." (Felnéz).

Ember (nagyon felindultan hebeg): No igazán... milyen kedves... Nagyon hizelgő...

Lidérc (diadalmasan folytatja): Mit tudhatjuk mi, mit látnak ezek a szemek; amit mi

nem láttunk még? A felhőket látják-e vagy a fedetlen földet... vagy talán befelé néznek e szemek és látják önmagukat, egy nyirkos reggelen, a hideg sárban feküdni, fakó és sápadt halott ember arcában, kifordulva nézni fel az égre... ahol angyalkák csilingelnek, vállukon parányi repülőgép és hivják és várják a csunya kis fiut... a nagy hangárba... amelynek falai felhőből vannak... és bent olajos angyalkák hancuroznak a kerekek között..." (Diadalmasan befejezi és várakozással felnéz) Na hogy tetszik?

Ember (sápadtan): Nagyon szép... nagyon megtisztelő... igen hizelgő... igazán...

Lidérc (elteszi a cikket, frissen): Mindenki azt mondja, hogy egyik legszebb irásom.

Ember (összetörve): Köszönöm.

Lidérc (felvillanyozva, a többiekhez): Uraim, talán ne zavarjuk most már a mestert.

Polacsek: Én csak valamit kérdezni szerettem volna.

Lendvainé (Herminhez): Mit szólsz? Olvastad, hogy a kis Biró agyonlőtte magát?

Lendvai: Mikor?

Lendvainé: Ma reggel. Maga ismerte, mérnök ur?

Ember: Ismertem. Borzasztó, hát miért?

Lendvainé (zavartan): Nem tudom.

Lendvai: Szerelmes volt egy szép nőbe.

Hermin (ártatlanul): A Lehotay Máriába?

Lendvainé (nagy zavarban): Dehogy!

Hermin: Hiszen azt beszélték. (Lendvainét

félre huzza és suttog vele, Hermin vállát vonogatja, hogy ő nem tudta.)

Hermin: Hát akkor lépjünk a távozás himes mezejére.

Lendvai: Kedves mérnök ur, köszönjük.

Ember: Kérem, kérem, szivesen.

Lendvainé: Holnap reggel itt leszünk ám!

Ember (összerezzen): Igen, holnap reggel.

Lidérc (kezet fog vele, erősen a szemébe néz): Én is eljövök, mérnök ur, én is megnézem.

Ember (riadtan néz rá, alig hallhatóan): Legyen szerencsém.

Hermin: Fogadja ...

Ember (merengően, mintha álmában beszélne): Nemzetiszinü mosolyát. Tudom... (Az ajtóig kiséri őket, azok elmennek, visszajön, sétál néhányszor fel és alá, aztán:)

Ember (titokzatos hangon): Stepan!

Stepan: Tessék, mérnök ur! (Előjön a mühelyből).

Ember (ugyanugy): Stepan... én most elmegyek... hallja... és aligha jövök már vissza.

Stepan: Igen mérnök ur.

Ember: Maga... maga végezze el a dolgát — vagyis... nézzen ki a hajtógépekhez, hogy rendben vannak-e... (A kalapjáért és kabátjáért megy, mialatt felveszi, folyton beszél.) Aztán hazamehet maga is... de a hangárajtót ne csukja be... nem lehetetlen, hogy egy percre visszanézek... az ám... de nem valószinü. Mondja Stepan... olvasta maga a francia forradalom történetét Carlyletől?

Stepan: Nem én, mérnök ur.

Ember: Mert ott vannak érdekes leirások... tudja, a statárium... tudja maga, mi az: a rögtönitélő bizottság?

Stepan: Biróság...

Ember: Vagy biróság... Bizony Stepan, bizony Stepankám. (Fel van öltözve, zsebbesülyesztett kézzel áll, néz maga elé). Aztán... várjon csak még mit akartam mondani magának... Ja igen, hogy én egyszer voltam Debrecenben, tiz éves koromban, az édes anyámmal... az nagyon poros város, elhiheti nekem... de azóta nem voltam Debrecenben...

Stepan (nem érti): Nem tetszett azóta?

Ember: Hopp... hisz ezt nem magának akartam mondani... hanem annak az ujságirónak. — Magának azt akarom mondani... hogy akárki jön, én már aligha jövök vissza... és jöjjenek el holnap reggel... Bella is... meg az édesanyám is... hogy elmentem egy kicsit sétálni, csak ide a mezőkre... mert fáj a fejem — és ha holnap is esetleg fáj a fejem... akkor holnap reggel se jöjjenek... (Gondolkodik). Igen... Mi van még?

Stepan: Csak menjen mérnök ur, már sötétedik... Jót fog tenni a levegő... Majd a többit elmondhatja holnap.

Ember (összerázkódik. Gyerekesen ijedt hangon): De nem... ha fáj a fejem, akkor nem jövök ki holnap... Hiszen mindegy... Nem igaz...?

Stepan: Csak menjen, mérnök ur. Sokat dolgozott ma.

Ember (az ajtónál): Igen, fogok egy kicsit sétálni, Stepan. (Mélyen lehajtott fejjel lassan kimegy).

Stepan (részvéttel rázza a fejét, aztán viszszamegy a műhelybe, dolgozni kezd, néhány percnyi szünet, lassan alkonyodik, a műhelyben izzik valami).

(Autó-berregés, az autó megáll, kopognak az ajtón.)

Stepan: Tessék.

Beniczky és Mária belépnek.

Mária (előresiet): Persze, mondtam, hogy ő volt az.

Beniczky (Stepanhoz): Ember mérnök ur nincs itt?

Stepan: Egy perce ment el... nem tetszettek vele találkozni?

Mária (Beniczkyhez): Na ugy-e? Mondtam, hogy ő volt az! (Stepanhoz) Rákiabáltam, de nem hallotta.

Stepan: Azt mondta, hogy fáj a feje.

Mária (Stepanhoz): Nem jön vissza?

Stepan: Aligha. Nem valószinü.

Mária (Beniczkyre néz) Várunk egy darabig, ugy-e?

Beniczky (kelletlenül): Ha nem valószinü, hogy visszajön...

Mária (gyorsan): De hallja, hogy lehet. És különben addig megnézzük a hangárt. (Stepanhoz, mosolyogva) Ugy-e, szabad megnézni?

Stepan (nem barátságosan): Lehet kérem, csakhogy nekem ki kell nézni a hajtógépekhez egy kicsit... (Áll).

Mária: Csak menjen, kedves gépész ur... menjen egész nyugodtan, megvárjuk, mig visszajön és ha addig nem jön a mérnök ur...

Stepan (nem tetszik neki a dolog): Aligha jön vissza.

Mária: Csak menjen. Ne féljen, nem lopunk el semmit.

Stepan (huzódozva): Hát... akkor... mindjárt visszajövök... (Lassan ki, az ajtóban megáll) A mühelybe ne tessék menni, ott minden olajos.

Mária: Ne féljen semmit. (Stepan el).

Szünet.

Beniczky: Nem haragszik, kedves Mária, de majdnem azt mondhatnám, nagyon örülök, hogy nem találtuk itt.

Mária (lábával dobol): Most már mindegy. Lehet, hogy magának volt igaza.

Beniczky: Nem tudom, hogy képzelte ezt a dolgot, kedves Mária. Utólag megmondhatom, hogy én egy nagyon különös szeszélynek tartom.

Mária: Szeszély! Ha minden csak szeszély volna, aminek az okát nem tudcm adni. (Leül). Hát tudom én okát adni annak például, hogy magát... (Elmosolyodik).

Beniczky (határozottan): Kell, hogy okát tudja adni, ha én megkérném rá. De én nem kérem.

Mária: Hát mért nem? Milyen furcsa maga? Mért nem?

Beniczky: Minek az? Nem vezet semmire, ha az érzéseinket magyarázzuk.

Mária (elgondolkodik): Különös dolog!... eddig csakugyan bosszantott... hogy az emberek... nagyon magyarázták nekem az érzéseiket és azt akarták, hogy én is magyarázzam. Emiatt megvetettem és lenéztem... az olyan embert... most meg az izgat, hogy nincs semmi megbeszélés... az érzéseinket ugy fogyasztjuk el, mint az ebédet, amiről nem illik beszélni. Most szinte nekem volna kedvem, hogy vitatkozzam mindenféle szamárságon, hogy mi a szerelem, meg ilyesmi... Most ez izgatna.

Beniczky (nyugodtan): Izgatná... de nem vet meg érte, hogy nem teszem. A szerelem két sziv egymásratalálása.

Mária (megütődve néz rá, aztán nevet): Ja — milyen jól csinálja maga ezt... Tudja, hogy egy pillanatra azt hittem, hogy ezt most komolyan mondta igy, nem viccből!

Beniczky (nyugodtan): Nem tréfából mondtam: egész komolyan ez a véleményem.

Mária (hirtelenül néz rá, aztán legyint): Ugy is jó! Hát akkor komolyan ez a véleménye. Nekem is ez a véleményem. Érett megfontolás után még azt is hozzátenném, hogy a szerelem sötét verem.

Beniczky (nagyon komolyan): Ez is igaz. Ha gondolkodunk rajta, rá kell jönnünk, hogy ez igy van. A költő helyesen fejezte ki érzéseinket.

Mária (kicsit bosszusan): Tovább: Ha ugy

szeretsz, mint én téged, emléklapra nincs szükséged.

Beniczky (gyöngéden és nagyon komolyan nyujtja a kezét): Köszönöm, Mária. Meg vagyok győződve róla, hogy szeret és nem is kértem kegyedtől emléklapot. Én ezt az emléklapot a szivemben hordom.

Mária (idegesen): Mi van rajta? Galambok?

Beniczky (gyöngéden): Nem mondom meg, Mária. De ha van emlékkönyve, adja ide nekem és én belerajzolom majd... Értek egy keveset az akvarellfestéshez...

Mária (idegesen): Jó, most ezt hagyjuk abba. Magának egészen különös humora van, idegessé teszi az embert. Beszéljünk másról.

Beniczky (nyugodtan): Nem hiszi el, hogy komolyan beszélek. Jó, majd meggyőződik róla idővel. Beszéljünk hát arról — miféle szeszély volt az, hogy idehozott engem.

Mária (maga elé): Egy — egy cikket olvastam ma a Hirlapban... Ez a kis Lidérc irta... és nagyon meghatott. Nem olvasta?

Beniczky: Eeee... egy pilótáról... Ez volt a cime, ha nem csalódom.

Mária: Igen, egy csunya kis pilótáról. Nagyon hatott rám. Magát nem hatotta meg?

Beniczky: Őszintén szólva, nem értettem.

Mária: Nem értette! Mit nem értett rajta! Különben mindegy. Ne kezdjük megint elölről. Már reggel, mikor a cikket olvastam, gondoltam rá, de csak ugy futólag, hogy megnézzem Ember Sándort. Most aztán, mikor az autóban ültünk és maga nem szólt sem-

mit, hanem nézett maga elé és én a maga arcát figyeltem, egyszerre ugy jött, hogy most rögtön muszáj magukat együtt látni, de rögtön... látni, hogy néznek egymásra az első pillanatban, még mielőtt köszöntek volna egymásnak.

Beniczky: Mondom, hogy nagyon furcsa szeszély.

Mária (élénken): Ó — ez nem szeszély. Ezt aztán meg lehet magyarázni, akár tetszik, akár nem. És a magyarázat nem is nagyon komplikált. — Még csak arról a kegyetlen és rejtelmes perverzitásról se lehet szó, amivel az a szegény Biró szokta magyarázni sokszor a cselekedeteimet. Ennek egészen kézzelfogható és becsületes kis oka van.

Beniczky: Nem tudom, miről beszél.

Mária (eléje áll): Idenézni... Maguk közt történt valami.

Beniczky: Nem tudom, Mária, hogyan...

Mária (élénken): Na, na, na... csend legyen. Maguk közt történt valami. Ugy-e azt nem akarja letagadni? hogy beszéltek valamit akkor, mikor egy negyed órát vártam lent az autóban. Hát én ezt meg akarom tudni, mi történt maguk közt.

Beniczky: Mária, a köteles diszkréció tiltja, hogy erről beszéljek.

Mária: Na ez már rendes hang. Bent vagyunk az utcámban... A köteles diszkréció tiltja, tehát most rögtön el fogja mondani nekem.

Beniczky: Nem tehetem, Mária, higyje el.

Mária: Ne Máriázzunk olyan sokat... Halljuk, mi történt maguk közt.

Beniczky: Igazán higyje el, Mária, hogy semmikép se tehetem.

Mária: Jó. Akkor elmegyek hozzá holnap délelőtt és megkérdezem. Ő nem chevalier sans peur et sans reproche... Ő nem ismeri a kodexet... szóval egy inkorrekt ember, ő majd elmondja nekem, amire kiváncsi vagyok.

Beniczky (összehuzza a szemöldökét): Ezt megtiltom kegyednek, Mária.

Mária: Hát persze hogy megtiltja. Csakhogy ha Ember meggyőződésből inkorrekt, én meg mint nő, hivatalból vagyok az — és azt fogom mondani magának, hogy jó, nem megyek el és aztán mégis elmegyek.

Beniczky (gondolkodik): Igaza van. Ez esetben meg kell akadályozni egy inkorrektséget és más mód nem kinálkozik rá, minthogy egy kisebb inkorrektséggel akadályozzam meg. Megmondom hát mi történt köztünk, mert hazudni nem tudok.

Mária (izgatottan): Na beszéljen.

Beniczky: Nyugodt és érett megfontolás után rájöttünk, hogy mind a ketten nem élhetünk tovább. Én azért, mert nem akarok lemondani magáról, ő meg azért, mert nem tud.

Mária (izgatottan): És?... és?

Beniczky: A sorsra biztuk, hogy válasszon, mert testileg nem vagyunk egymáshoz való ellenfelek. (Zsebéből kiveszi a roulettet.) A kis roulett-órám döntött.

Mária: Maga viccel.

Beniczky: Nem hinném, hogy ugy hangzik.
Mária: Amerikai párbaj? (Hangosan nevet.) Nem! Ilyet gimnázisták csinálnak... meg Beniczkyné regényhősei... Ilyen szamárságba Ember Sándor nem mehetett bele... Maga tréfál.

·Beniczky (kicsit élesen): Pardon, az illető irónő nekem távoli rokonom. Ember Sándor természetesen belement, mivel én ajánlottam ezt a megoldást — és szerencsétlenségére a feketét huzta.

Mária (összeborzong, suttogva): Ne mondja.
Beniczky: Igy történt.
Mária (nagyon izgatott): Na és... és nem — ez őrültség, ez középkor. Ezt nem hittem volna... és... mit gondol... na és mondja, milyen határidő...

Beniczky: A határidő tetszés szerinti.
Mária: Na és mit gondol... hogy megtenné.
Beniczky (szünet után): Hogy megtenné-e, azt nem tudom biztosan. (Körülnéz) De ugy hallom, repülni tanul, holott nincs rá szüksége és hogy holnap...

Mária (ugyanugy): Nagy felszállás lesz... (Hirtelen elhallgat) Beniczky! maga természetesen már... beszélt vele... azóta...

Beniczky (ridegen): Még nem.
Mária (remeg): Hát... hát mikor?
Beniczky (erősen ránéz): Majd holnap.
Mária (nagyot sóhajt): Holnap!
Beniczky (elmosolyodik): Holnap reggel, abban a percben, mikor beszáll a gépbe... Ezt a leckét mindenesetre megérdemelte, ugy-e?

Mária (borzongva): Igen... De milyen borzasztó... Ő holnap reggelig azt fogja hinni...

Beniczky: Hogy meg kell halnia. Elhatároztam, hogy az utolsó percben mentem fel kötelessége alól.

Mária (kezét nyujtja): Beniczky — maga igazi férfi. Igaza van, lehet ilyen banalitásokat mondani komolyan. Most... most megint éreztem azt, ami magához füzött.

Beniczky: Köszönöm.

Mária (egészen közel megy, hozzá simul): Mert ugy-e Beniczky... ha maga huzta volna a feketét... magát nem lehetett volna...

Beniczky: Engem nem lehetett volna feloldani. De ez csak nevelés dolga, higyje el.

Mária: Tudom... és örülök, hogy ennek a szegény ördögnek nem lesz baja. Milyen szerencse, hogy ő huzta... És igaza van, a leckét megérdemelte. (Megfogja a karját) Te... Milyen szép vagy, ahogy igy hozzátámaszkodsz a géphez... Mennyivel jobban való hozzád... Maga nem repült még?

Beniczky (mosolyogva): Még nem.

Mária: Beniczky... üljön be egy percre a gépbe... Szeretném látni...

Beniczky (nézi a felhágót): Itt lehet... De nem olajos az ülés?

Mária: Üljön be.

Beniczky (fiatalos mozdulattal felkapaszkodik a pilóta-ülésbe): Itt vagyok! (Tréfásan megragadja a kormányt) Los!

Mária (a hágcsón felmegy az utas-ülésbe. Előrehajol, átfogja a nyakát): Most repülünk!

Beniczky: Igen!

Mária (szoritja): Ugy-e jó? Ugy-e érzed, hogy repülsz?

Beniczky: De vigyázzon... Lehuzza a kezemet a kormányról... akkor baj lesz...

Mária (lihegve): Mit bánod? Te madár! Te embermadár! Milyen szép kezed van... Énekelj valamit, hires, ha madár vagy!

Beniczky: Mária, az istenért, megfojt!

Mária: Igen... és eleresztéd a kormányt. Most zuhanunk... érzed? zuhanunk a mélységbe. Jaj! Milyen fekete! Végünk van... (Szájon csókolja).

(Erősen bealkonyodik.)

Stepan jön lámpással. Beniczky és Mária szétrebbennek, Stepan nem jó szemmel nézi a jelenetet.

Stepan: Hát kérem szépen — most csukunk.

Mária (zavartan lejön a gépről, Beniczky utána): Maga elmegy?

Stepan: Hazamék, mert korán kell felkelni.

Mária: Most már biztos, hogy nem jön be a mérnök ur?

Stepan: Most már nem... Mondta, ha hétig nem néz be, akkor hazamehetek.

Mária (Beniczkyhez): Hát akkor talán...

Beniczky: Persze, persze, megyünk.

Mária: Most hazavisz, ugy-e? És holnap...?

Beniczky (kifelé menet): Majd itt találkozunk.

Stepan (utánuk megy).

Beniczky (kivülről): A nagy ajtót nem huzza be?

Stepan (kivülről): Nem szükséges... Nem

jár erre éjszaka senki ... — Oszt öt órakor már itt vagyok.

(Autótülök, aztán távolodó berregés. Egy ideig még villózik a deszkafalon a távolodó lámpás, aztán sötétség borul a szinre. Nagy szünet, melyben szél zugását hallani. Lassan nyilik a baloldali kis ajtó, villanylámpással a kezében, óvatosan lép be Ember Sándor, ugyanabban a ruhában, mint az imónt. Nem néz körül, előrejön, a lámpást leteszi a tuskóra, kigombolja a kabátját. Aztán letérdel a tuskó mellé, levelet vesz elő a zsebéből és ceruzával mintha cimet irna rá, leragasztja. Sebtiben néz körül, végre óvatosan a tuskóra teszi a levelet, otthagyja. Habozik. Lassan valami tárgyat vesz elő, a lámpáshoz hajol, forgatja ... a tárgy megvillan. Azt is leteszi a tuskóra, feláll. Rekedten és halkan.)

Ember: Nem igy gondoltam ... (Feláll, lassan járkál, lelógó karokkal. Odakint erősen zug a szél, mintha valami messze zene volna. Gyermekes, didergő hangon) Istenem, nem igy gondoltam. (Visszamegy a tuskóig, aztán megint járkálni kezd. Hallani — eleinte bizonytalanul — mintha beszélne valamit, — aztán rájövünk, hogy nem beszél, töredezett hangok hangzanak, nehéz, ziháló lélekzetével. A kezei lelógnak. Mikor harmadszor ér a tuskóig, a lámpát kicsit meglöki, ugy, hogy az befelé fordulva, a háttér közepén világit meg egy éles korongot. Megint megfordul, megindul arrafelé, hirtelen megtorpan, szeméhez kap. Rekedten) Na mi az ... vagy ugy ... (Hirtelen rájön, hogy az árnyéka. Az most élesen, keményen rajzolódik arra a korongra.) Ejnye ... (Két lépést tesz arrafelé, az árnyék erre megmozdul, az is tesz két lé-

pést és a harmadikkal lelép a földre. Az egész jelenés jó három percig tart.)

Árnyék (előrejön).

Ember (visszahuzódik; most szemben állanak, most mindkettőnek csak a sziluettjét látjuk, mert kiesnek a fénykupból. Az árnyék fekete és hosszu ruhában, hajban nagyon hasonlit Emberre.)

Árnyék (nyugodtan): Na látja.

Ember (gyermekesen nyöszörög): Na... mi az? (Hangosan, majdnem visitva) Na!... Mi az! Ki az! (Visszaugrik, elhallgat.)

Árnyék (elégedetten): Na látja... hát ez a maga baja...

Ember (a tuskóig hátrál, ugy hogy beleesik a fénykupba).

Árnyék (jön utána, szeliden): Na ugy-e látja — hát ez a maga egész baja... hogy megijed a saját árnyékától...

Ember (vacogva, hisztériásan nevet): Na... ki viccel itt?

Árnyék: Én nem viccelek... én egészen komolyan mondom, hogy magának az egész baja az, hogy megijed a saját árnyékától. Álljon már meg, no.

Ember (falig hátrál): Stepan... ne izéljen... maga az?

Árnyék (most ő is bejön a fénykupba. Bosszusan): Dehogy Stepan. Nem tudja megjegyezni a nevem? Olson Irjő vagyok, finn orvos. (Valóban, mintha ő volna az, de most fekete a haja, és szinte magasabb. Most va-

lóban azt lehetne mondani, hogy hasonlit Olsonhoz. Az akcentus már nem idegenszerü.)

Ember (hebeg): Ki? Mi?

Olson: Olson Irjő, finn orvos. Hogy lehet ennyire félni? Egy kicsit fütyörésztem.

Ember (dadog): Ön... ön... fütyörészett? Azt hittem, a szél... Kicsoda ön?

Olson (legyint): Ugyan, hiszen már többször találkoztunk. Egyszer belém akart menni, mint egy ajtóba.

Ember (vacog): Ja... akit tükörnek néztem.

Olson: Vagy tükörnek nézett, mindegy. Csak szóbaállani nem akart velem. Nagyon barátságtalan ember maga. Nem lehet itt leülni?

Ember (nagyon nehezen tér magához): De hiszen ön... Hiszen ön alacsonyabb volt akkor — és szőke...

Olson (mulattatva): Igazán? Ugy rémlett önnek, hogy szőke vagyok? Nyilván tévedett, nem jól emlékszik. Valószinüleg tévedett. Hogy lehet egy árnyék szőke?

Ember: De igazán... Ne csodálkozzék... Igazán azt hittem első percben, hogy az árnyékom.

Olson: Nos és?

Ember: Különben nem...

Olson: Különben nem ijedt volna meg. Szóval az árnyékától megijedt.

Ember: Mit akar ezzel mondani?

Olson: Mit akarok ezzel mondani! Ilyen különös kérdéseik vannak maguknak, magya-

roknak. Maguknál mást mond az ember, mint amit mondani akar? Azt akarom mondani, amit mondok; sem többet, még kevésbé kevesebbet.

Ember: Na és... Ezért bujt el és lesett meg. Hogy ezt megmondja nekem?

Olson: Na, még néhány szavam is lesz majd.

Ember: Mert, ha csak ezt akarta mondani, ezzel elkésett. Már tudtomra adták. Néhány hónapja a nyilvánosság tárgyalja azt a megfigyelést, hogy én gyáva vagyok.

Olson: És ez persze nagyon elkeseriti magát, mi?

Ember (ránéz. Szünet után): Hogy kerül ön ide? Mit akar tőlem?

Olson: Nem nagy dolog... Egy kis szivességet kérek majd... kollegiális szivességet.

Ember (hevesen): Mert ha azért jött ide, vagy azért küldték ide, hogy engem ingereljen, hát nagyon rosszkor jött és könnyen megjárhatja. Lehet, hogy gyáva vagyok, de most nagyon különös pillanatban talált.

Olson (szeliden): Nono... csak nyugalom... ne izgassa fel magát. Hiszen mondom, hogy kollégák vagyunk. Nézze kérem, én egy idegkórtani felfedezés ügyében jöttem ide az egyetemre.

Ember: Ön idegorvos?

Olson: Persze, hogy idegorvos vagyok... A zene is érdekel, magam is gyakorlom, meg egy kicsit a matematikát is... de főképpen, azt hiszem, idegorvos vagyok. Hát igazán nem lehet itt leülni?

Ember (körülnéz): Nem számitottam...

Olson (a gép felé fordul): Ja persze, ez a gép.

Ember (közelebb jön): Ez volna az.

Olson: Szép darab. Pompás egy darab, igazán. Pompás egy találmány ez, kérem alássan. A repülőgép.

Ember (lehorgasztott fejjel): Én is azt hittem valamikor.

Olson (a gépet nézi): És most már azt hiszi?

Ember (csodálkozva néz rá): Ejnye... milyen ismerős most egyszerre. Mintha...

Olson: Szóval most már nem hiszi, hogy nagy dolog. Szóval elromlott a találmány, mi?

Ember: Tudj' az isten.

Olson (feléje fordul): Mert már nem érzi, hogy az, ami volt. Hm... hát az nem jut eszébe: mégse valószinü, hogy a gép romlott el, hiszen az vasból van, hanem talán maga romlott el, tekintve, hogy maga sokkal lazább anyagból készült.

Ember: Ez igazán nem jut eszembe.

Olson: No lám, pedig milyen egyszerü feltevés. A tudományos vizsgálódásnak ez a feltevés nagyon kitünő alap. A gépet könnyen megvizsgálhatjuk — ahoz nem kell nagy apparátus — és ha ugy találjuk, hogy rendben van: marad a bizonyosság, hogy akkor magában a hiba. (Közelebb megy a géphez) Lássuk csak — a csavarnak semmi baja. (Megpörgeti, alábujik) A motorok, ugy látom, rendben vannak. A huzalok ruganyosak, a kapcsolódás tökéletes. Talán a kormány nem mü-

ködik? (Feláll a hágcsóra) Vagy nem esik jól a pilóta kezeügyébe? (Belép a pilótaülésbe, megfogja a kormányt, közben lehajol, egy szál virágot emel fel.) Mi ez? Ez nem tartozik a géphez. (Kihajitja a földre.)

Ember (felkapja, megdöbbenve): Mi az? (Arcához emeli.) Hisz ez a parfüm... (Kiáltva) Ki volt itt! Ki ült ebben a gépben!

Olson: Maga most várjon, mig a gépet megvizsgáltam. Magára majd aztán kerül a sor.

Ember (nézi a virágot): Nem értem... hogy került ez ide?

Olson: Hát, kedves barátom, ennek a gépnek kutya baja. (Ülve marad a gépben.)

Ember (nézi a virágot): Nem értem...

Olson: Most aztán rátérhetünk a maga bajára. Ha gépet vizsgálok, akkor ugy-e nem kell szégyelnem, hogy mérnökhöz fordulok, ha nem értek valamit. Maga meg, ha baja van, idegorvoshoz fordul.

Ember (legyint): Áh, idegorvos... Megállapitja nekem, hogy mi az oka a szenvedésemnek, de segiteni nem tud rajta.

Olson: Hm. Azt szóval elismeri, hogy minden lelki bajnak a szervezetben van az oka.

Ember: Bánom is én, elismerem. Mit használ nekem.

Olson: Várjunk csak. A tudományos vizsgálódás célja, hogy a számtalan irányban ágazó tüneteket egységes, közös okra vezesse vissza.

Ember: És mi az ember célja?

Olson: Egyelőre az, hogy legalább olyan

egészséges legyen, mint egy rendesen működő varrógép, amit, ha elrontok, könnyen meg lehet igazitani, mert ismerjük a szerkezetét. Hiszen addig, mig ez nincs, azt se tudhatjuk biztosan, mire való ez a gép.

Ember: Szép szavak.

Olson: Nem szavak ezek. Mindjárt meglátja. Mindez szigoruan magára vonatkozik.

Ember: Ugy.

Olson: Mondom: addig nem lehet álmodni se róla, hogy az ember célját megismerjük, mig magát az embert rendben nem találjuk. Képzeljen egy gépet, amit kezünkbe adtak, de elfelejtették mellékelni hozzá a használati utasitást. A gépről nem tudni semmit, azt se sejtjük, hogy mire való, vajon fát aprit-e, vagy képet vetit... vagy csillagokat gyárt... De gép, tehát való valamire, azért csinálták. Forgatni kezdjük hát, babráljuk, meg-megfogunk egy csavart, felemelünk egy szellentyüt... a gép belsejében mozogni, zugni kezd valami... néhol egy kar emelkedik, egy kerék megmozdul, recsegve surlódik össze két fogacska, nem jó, nem igy kell kezdeni... másik fogantyut ragadunk meg... más kerekek, más könyökforgók mozdulnak, megint recseg valami, igy se jó... nem igy müködik...

Ember: Hát nem tudhatod, mire való a gép, hogy most müködik-e ugy, ahogy kellene.

Olson: Óhó, nagyon helyes a kérdés... Csakhogy ennek megvan az ismérve... Ha eltalálom a helyes csavart, amivel müködésbe kell hozni a gépet, akkor egyszerre kell hogy

meginduljon az egész, egészséges, egyöntetü kattogás zendülne fel — a kerekek mind mozogni kezdenének ... mind ... — a karok mind emelkednének ... zugna és zakatolna minden — nem surlódna, nem törne, nem hatolna egymásba semmi ... nem repedne meg belül egy rudacska ... egyöntetüen, ritmikusan járna, addig, amig én akarom ... és én megkönnyebbülve kiáltanék fel: Eltaláltam a helyes foggantyut, most aztán lássuk, mit tud a gép.

Ember: Hát mért nem találod el?

Olson: Ha rendbe lenne a gép — ez a keresés talán nem tartott volna olyan soká. Pár száz év alatt végigtapogattuk volna minden porcikáját és megtaláltuk volna az inditófoggantyut, a lenditőkereket. Csakhogy más baj volt.

Ember: Ugyan!

Olson: Nemcsak a használati utasitást felejtette ki a szállitó, de máskülönben is gondatlan volt. Szállitás közben elromlott a gép.

Ember: Püff neki.

Olson: Most aztán százszorosan hatványozott a feladat. Nemcsak azt a csapot kell eltalálni, ami mozgásba hozza, de meg kell találni egy ismeretlen szerkezetü és ismeretlen célu gépben azt a hibát is, ami megakadályoz bennünket abban, hogy rátaláljunk erre a csapra.

Ember: Keresd, tudós.

Olson: Ugy van: sok száz éven át igy szólt az ösztön: keresd, tudós. A csökevények közt

keresgéltünk — ügyetlen, ostoba szállitók, igy szóltunk, lám, itt, meg itt, benthagyták a csipeszt — ...benthagyták a vésőt, amivel csinálták a gépet... itt a vakbél, amire szükség volt, amikor még többgyomru állat voltunk... és sok hibát találtunk, de egyik se volt főhiba.

Ember: És ha megtaláljuk, mi az eredmény, tudni fogjuk, mért nem ér semmit az egész.

Olson: Miért? Ha megtaláltuk a hibát — az elhajolt csavart, a meggörbült tengelyt, egy szöget, ami két fog közé esett... nem egyszerü, hogy kiemeljük onnan?

Ember: Ha megtaláljuk.

Olson (szünet után, csendesen): S ha azt mondom — hogy én megtaláltam?

Ember (ránéz): Ön?

Olson: Az érdem nem nagyobb, mint azoké, akik keresték. Ők szükitették nekem a területet. Nekem már könnyü volt a dolgom. Kezembe került a hiba.

Ember: Hol találtad meg?

Olson: Az idegek közt. (Feláll) A hiba a halálfélelem. A hiba oka: hibás kapcsolás. Két ideg összenőtt: ostoba csökevény. Semmi szükség rá.

Ember: Ön megtalálta a halálfélelem központját?

Olson: Nem is hinnéd, milyen nevetséges, picike szervi baj. Egy késnyisszentéssel kiirtom az idegrendszerből s abban a pillanatban felszabadulva, zakatolni, dolgozni, mü-

ködni kezd az idegrendszer. És sok ezer év kellett hozzá, mig megtaláltuk ezt az ostoba, nevetséges kis hibát.

Ember: És e nélkül?

Olson: Olyanná lesz a halál, mint az álom. Nappal frissen dolgozva és éberen: mosolyogva gondolunk rá, milyen jó lesz és milyen üditő: s mennél többet dolgozom, annál üditőbb. Este pedig boldogan hajtom le a fejem, — ó, milyen békés, tiszta összhang.

Ember: És ha napközben tör le ránk?...

Olson: Ritka öröm és szerencse... kiválasztottak szerencséje... előbb jutni hozzá, mintsem jussunk volt... az álomhoz...

(Ember egy mozdulattal leejti a lámpát. Percig sötétség, majd hideg holdfény ömlik be elölről és megvilágitja a szint, de ugy, hogy csak a repülőgép uszik fényben, mintha lebegne szabadon a sötétség fölött. Most Ember ül a gépben és Olson a sötétségből beszél.)

Ember (a gépből): Idenézz... én nem tudom, ki vagy. Lehet, hogy csak álmodom. De ott a tuskón fekszik egy revolver... amit itt akartam hagyni... Tudod-e...

Olson (alulról): Hogyne tudnám, pajtás. Meg akartál halni... De nem ma, ugy-e pajtás.

Ember: Holnap... Még csak holnap kellett volna.

Olson (nevetve): A halálfélelem elől akartál menekülni a halálba.

Ember: Igazad van, pajtás. De milyen furcsa. Te mondtad ezt most, vagy én?

Olson: Mindegy az.

Ember: Igen, tudom, hogy mindegy, pajtás. De mintha én álltam volna az imént odalent...

(A szél Solveigh dalát fütyüli.)

Ember: Ne bolondozz, pajtás. Te fütyürészel? Na... hagyd abba, a hátamba szaladgál.

Olson: Dehogy pajtás, hiszen beszélek.

Ember: Igen, de mintha közbe fütyürésznél is... Volt neked szeretőd, bajtárs?

Olson: Hogyne lett volna... Ványuskának hivták...

Ember: És megölelt, pajtás?

Olson: Mindig mikor akartam.

Ember: És mit adtál neki, pajtás?

Olson: Megöleltem és ránevettem.

Ember: Akkor ő is nevetett, pajtás?

Olson: Akkor mindjárt nevetett ő is.

Ember: Csakhogy tudod-e, az én babám nagyon finom dáma, sokba kerül. Nekem holnap reggel meg kell halni, pajtás.

Olson: Hát aztán, pajtás. Mi van abban?

Ember: Könnyen beszélsz, pajtás. Én iszonyuan félek a haláltól, pajtás.

Olson: Hát akkor minek akarsz meghalni?

Ember: Nem akarok, pajtás, de muszáj. Most már csak arról van szó, hogy ne szurkoljak holnap reggel, pajtás; mert tudod, még az is benne van a vásárban, hogy nekem nemcsak meg kell halni, de még hozzá szépen kell meghalni. Tudod, bátran. Hátha igaz, amit beszéltél...

Olson: Persze, hogy igaz.

Ember: Hogy te ki tudod irtani a halálfélelmet, — akkor hát nekem bizony nagyon jól jönne ez a dolog, pajtás. Nekem ez most nagyon fontos, pajtikám.

Olson: Elhiszem. Hát mit csináljunk? Kiszedjem belőle?

Ember: Persze. Hol lehetne azt megcsinálni?

Olson: Gyere fel velem a laboratoriumba.

Ember: Várj, mindjárt leszállok... (Leszáll a gépről, tapogatózva keresi Olsont) Na... hol vagy...

Olson hangja (kivülről, messziről): Csak gyere, gyere... Előrementem. Itt vagyok...

Ember: Hát várj... (Tapogatózva megy az ajtóig, kinyitja, hideg szél csap be hangosan) Hu, micsoda szél!

Olson hangja (nagyon messziről): Jó, egyforma északi szél... Mehetünk.

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS

(Elől, mint oldalkulisszák, jobbról egy házikónak vége ajtóval, balra néhány fa, majdnem a zsinórpadlásig. Ezentul, de még elől, füves domboldal, mely egyenletesen emelkedik a korlátig, ez a korlát, balról jobbra huzódva, a háztól a fákig, lefelé ferdül. A korlátig balról keskeny ösvény fut fel a domboldalon. A korlát mögött egy darabból egyetlen háttérfüggöny, kék, felhős eget ábrázol, mély, messzi perspektivában — csak az eget látni, mert a mezőnyt eltakarja előlünk a dombtaréj. A mezőny tulsó felén járókelők közül tehát csak az válik láthatóvá, amelyik egészen feljön a korlátig. Reggel nyolc óra van: ragyogóan süt a nap. A téren a korlát mellett két jassz áll.)

Első jassz (összehuzza a kabátját): Jó, friss a luft.

Másik jassz: Ehe... Fellóg a Himmelmann.

Egyik: Mit akar ott az a srác a hanginál?

Másik: Stülni akar... Nagyon gyertyázik befelé... Nem fér a bőribe, mig nem kap tőlem egy flemmet... (Kiordit a mezőny felé) Hé! hé! Tojás! Nem jössz ide?

Egyik: Hadd élni. Mit murizol?

Másik (fenyegetőzve): Odakenek neki, ha nem gyün, mikor hivom. (Kivörösödve ordit) Hé, srác, az anyád istenit! Nem hallod? Ne-

ked orditok. Na! (Csendesebben) Csak gyere, gyere, bujj közelébb. Idegyere.

(A korlát tulsó felén felbukik egy rongyos kisfiu.)

Másik: Hát nem hallod, hogy orditok?
Kisfiu: Hát itt vagyok.
Másik: Mit lógsz ott a hanginál? Stülni akarsz?
Kisfiu: Bizon Isten...
Másik: Akarsz egy frászt?
Kisfiu: Bizony Isten, a Stepan ur mondta, hogy vigyázzak az ajtóra.
Másik (méregbe jön): Nyavalyás, a pofámba hazudsz? A zanyádra, vigyázz, hiszen még itt sincs a Stepan.
Kisfiu: Bizonisten...
Másik: Mi? Miii? Te rohadt... (Mellbe bokszolja, a kis fiu lebukik a korlát tulsó felén).

Szünet.

Első (nyugodtan): Minek csinálsz zrit?
Másik: Ne hazudjon a pofámba. Még nem is jött a Stepan.

Szünet.

(Lendvai, Lendvainé, Hermin jönnek balról, a ház mögül.)

Lendvai: Na látod, még nincs itt senki.
Lendvainé: Innen jól látni, maradjunk itt.
Lendvai (a jasszhoz): Le lehet menni innen a hangárhoz, barátom?
Második (a vállán keresztül): Ha a rendőr hagyja...

Lendvainé: Maradjunk itt, erre jönnek ugyis.

Hermin: Mit szólsz, Nusi, hogy mégis fölkeltem?

Lendvainé: Hát én?

Hermin: Bocsánatot követelek, az más. Neked urad van.

Lendvainé: Pszt, Hermin.

Lendvai (vigyorogva): Mért nem mondta ezt reggel, hogy egész nap...

Hermin: Jaj öreg, magának nem jól áll... ez a vicc... hiszen reggel van.

Lendvainé: Hallatlan ez a Hermin.

Hermin: Hallottak ilyet?... Hát ez a két ur mért fordit hátat nekünk?

Lidérc (jön jobbról): Még nincs itt Ember Sándor?

Hermin: Itt vagyok én, lelkem.

Lidérc: Hogy van, Hermin. Kezét csókolom, asszonyom. Alászolgája Lendvai ur.

Lendvainé: Lám, egy ujságirótól igazán nagy dolog, hogy igy fel tud kelni. Hogy érzi magát ebbe a szép reggelbe.

Lidérc (komolyan): Csodálatos, asszonyom... csodálatos... még soha nem keltem fel ilyen korán... És minden milyen uj... Maguk is érzik ezt, amit én érzek... hogy milyen furcsa, hogy föld van és viz van és nap van... és v a n van...

Hermin: Hogy mondja? Van van?

Lidérc: Igen... V a n n i... Milyen furcsa az, hogy van valami... tetszik érteni... a v a n n á s... hogy igy fejezem ki magam...

Lendvainé (bizonytalanul): Persze, hogy értem ... Nagyon is értem ... Borzasztó dolog az.

Lendvai: Borzasztó ... mért borzasztó? A koránkelés nagyon egészséges.

Hermin: Ha maga mondja és igaz, akkor lehet beszélni a dologról.

(A korlát tulsó felén elsétál a főhadnagy és a kapitány.)

Lendvainé (a korlátnál): Még be van csukva a hangár.

Hermin (a korlátnál): Püff ... a kis fiu elesett .., jöjj ide, gyermekem, majd fölemellek.

Lendvai: Csak Ember repül ma?

Horváth (jön balról): Jó reggelt.

Lendvai (megfordul): Né a Horváth Lenci... Alászolgája, Horváth ur ...

Horváth (lanyhán emeli a kezét a kalapjához): Jó reggelt. (Nem fog senkivel kezet).

Lendvainé: Hát maga hogy került ide?

Horváth (bosszusan): Mindenki meg van bolondulva ettől a szamárságtól ... és az embernek alkalmazkodnia kell, ez bosszantó. Este keresem Bellát, feltétlen beszélnem kell vele. Az inasa mondja, hogy nyolcra kijön.

Lendvai: Bella is kijön?

Horváth: Már ugyis három felé járt az idő ... gondoltam, nem fekszem le, benéztem a d'Hiverbe, ott voltam hétig, aztán idejöttem.

Hermin: Ja maga nem feküdt le, azért van fönn. Magának még tegnap van.

Horváth: Különben nem is lennék itt.

Lendvainé: Nem érdekli az aviatika?

Horváth: Ostobaságok sohasem érdekeltek.
Lendvainé: De tudja, hogy itt ma valami extra lesz? Egy uj találmányt mutatnak be.
Horváth (lenézéssel): Ki mutatja be.
Lendvainé: Az Ember Sándor.
Horváth: Ja... a daliás Ember... De utálom azt az embert.
Lendvainé: Mért utálja ugy?
Horváth (gorombán): Mert utálatos. Mert felfordul a gyomrom, ha ránézek.
Lendvai (nevet): Ez a Horváth, ha haragszik valakire, nem egy könnyen bocsát meg.
Horváth: Csak az egész embereket veszem emberszámba és passz.
Lendvainé (Emberre gondol): Szegény fiu.
Horváth: Az olyan ember, aki megbocsát egy bestiának, nem ember.
Lendvainé: Hát van a dologban valami?
Hermin: Autó jön.

(Autóberregés, egy perc mulva jönnek balról, a ház mögül, a korlát mellett, Bella és Mária.)

Bella: Á hisz együtt van az egész kaszinó. Jó reggelt, gyerekek.
Mária (ideges): Beniczky még nincs itt?
Lendvai: Drága mester... no né, hát mégis kijött... (Kézfogás).
Mária (topogva áll a korlát mellett): Mikor — mikor lesz a felszállás?
Első jassz (odakullog alázatosan): Nem tetszik szék a nagyságának?
Mária (nem felel).
Bella: Csak hozzál, édes fiam, ha van a közelben.

Első jassz (mint a nyil, befut a házba).

Lendvainé (Herminhez halkan): Nézd, nem csodaszép?

Lendvai: Nagyságos asszonyom, egy öreg ember gratulál. Ez már valami, ilyen frissen!... Az angyalok is repülnek ma?

Mária (kényszeredetten mosolyog): Nagyon kedves, Lendvai bácsi.

Lendvainé (odajön, halkan a férjéhez): Emil.

Lendvai: Ja. (Halkan Máriához): Nagyságos asszonyom, engedje meg, hogy bemutassam a feleségem.

Mária (kezet nyujtja): Nagyon örülök.

Lendvainé (lázban a boldogságtól): Ó, asszonyom... végtelenül boldog vagyok, hogy megismerhetem Pest legszebb asszonyát...

Első jassz (hozza a széket): Tessék nagysága. (Leteszi a széket, Mária leül).

Bella (pénzt akar neki adni).

Jassz: Nem kell nekem dohány... A nagyságának ingyen hordanám utána reggeltől estig, ha akarná... (Gyorsan el).

Lendvainé (felháborodva): Szemtelen.

Bella (szivarozva): Hát mikor kezdődik a mesterség?

Horváth (jön balról): Né... Bella... csakhogy itt van... jöjjön csak.

Bella: No mi az, fiacskám. (Jobbra a korlát mellett el, beszélgetve).

Mária (idegesen topog): Nem értem... Ugye még nem kezdődik?

Lendvainé: Ó, hiszen a mérnök sincs még itt!

Mária: Még van idő, ugy-e? Ugy-e előbb idejön Ember?

Lendvainé: Idejön, azt hiszem. (Mézesen mosolyogva) Odavoltunk a multkor.

Mária (legyint): Ugyan az én hangom! Bella bácsi beugratott... Soha többé nem fogok énekelni...

Lendvainé (sopánkodva): Ó, azt csak nem teszi velünk!...

Bella és Horváth (visszafelé sétálgatnak).

Bella (szivarozva): Édes fiam, majd megbeszélem a dolgot. A miniszter nekem jóbarátom, de tudod, ez kényes ügy.

Horváth (erőszakosan): Magának egy szavába kerül.

Kapitány és főhadnagy elsétálnak a korlát mögött.

Bella: Né a Zajcsek! Kapitány ur! nem ismeri meg a szegény embert!

Kapitány (megfordul): Á a mester! Kolosszál! Szervusz!

Bella: Mi van, mi van, öreg cimbi!

Kapitány: Álso... ide vagyok kommendálva. Megnézzük ezt a masinát, tauglich-e.

Bella: Hát még nem definitiv a vásár?

Kapitány: Dehogy! A lapok megint előre handabandáznak... még csak most derül ki... Még mindig nincs itt az az ur?

Főhadnagy (óráját nézi): Már negyed kilenc.

Hermin (a korlátnál): Tolják a gépet... tolják a gépet.

Mindnyájan a korláthoz futnak.

Lendvai: Hol? Hol? Ahá!
Lendvainé: Jaj de szép fehér! Hogy csillog!
Hermin: Barátom! Gyönyörü!
Lendvainé: És mi az ottan, az a nagy?
Főhadnagy: Az a hajtószerkezet. A villamos hullámfejlesztő. (Herminhez) Pardon, Békássy Guidó vagyok.
Hermin: Fogadja egy honleány nemzetiszinü mosolyát.
Főhadnagy (hangosan nevet).
Mária: Bella kérem, jöjjön ide.
Bella: Parancsolj, édes fiam.
Mária (a korlát mellett ül profilban. Közben a házból még néhány széket hoztak ki): Mondja Bella, Ember idejön előbb?
Bella: Hát. Bizonyosan.
Mária: Ő még nincs a hangárban.
Bella (gukkerrel a szemén): Nem látok a hangár előtt senkit... Csak egy gépészfélét sapkában. Biztosan idejön előbb.
Mária: Nem értem... Beniczky még nincs itt... Talán...
Lidérc (balról jön a korlát mellett): Mint egy fehér virág a tóba hullva... (Noteszbe jegyez, meglátja Bellát) Á, Gábor bácsi.
Bella: Szervusz, Misikám.
Lidérc: Hallom, tegnap fent járt a szerkesztőségben. Nagyon sajnálom, hogy nem találkoztunk.
Bella: Igen, a Zöld Madár miatt. Hallom, erősen készül az Olga.
Lidérc: Igen, még nem tudom, mi lesz a cime.

Bella: Mégis a Nemzetibe adod?

Lidérc: Tudja Isten, kellene hozzá egy nagyszerü nő... Tudja, amilyent az ember elgondol és amilyen nincs... Vagy legalább amilyen nincs a szinházaknál. (Máriára néz).

Bella (mosolyog): Szóval Mária, mi?

Lidérc (lelkesen): Ha a nagyságos asszony hallgatott volna rám... és szinpadra lépne... akkor előadatnám a darabot... akár a vurstliban, a Hökköm szinházban, ha neki ugy tetszene.

Mária (mosolyog): Nem... nem... Egyszer ugrattak be nyilvános szereplésbe, akkor is megbántam.

Néhány kiváncsi jön jobbról és elhelyezkednek a korlát mellett.

Bella (a közeledő tisztekhez): Jertek közelebb, fiuk. (Máriához) Édes fiam, bemutatom neked Zajcsek kapitányt és Békássy főhadnagyot.

Mária (mosolyogva nyujtja át a kezét a korláton, biccent a fejével).

Kapitány: Már régen akartam bemutatkozni.

A nem beszélő szereplők járkálnak a korlát mellett néha jobbról és balról eltünnek, megint visszasétálnak.

Ember (sietve jön balról. Teljes dresszben van, pilóta-capuchon a fején, lábán csizma. Sietve jön előre, meglátja a tiszteket, azok felé tart. Közben sapkájához emelgeti a kezét. A nyakán kicsi, rózsaszin flastrom. Kissé idegenszerü akcentus): Á hiszen itt vannak

az urak! (Meglátja Máriát, biccent) Kezét csókolom. Hát mégis rászánta magát, ez már szép.

Mária (feláll): Kedves... kedves Ember... hát... mégis felszáll... (Elfogultan nézi).

Ember (vigan): Hogyne szállnék fel... ilyen gyönyörü időben...

Mária (halkan, gyorsan): Várjon csak... Ember... azt akartam mondani...

Ember: Pardon... azonnal rendelkezésére állok. (A tisztekhez): Elég pontos voltam, uraim. Most aztán jó volna, ha a masina is ilyen pontos volna. Majd az urak lesznek olyan szivesek és elkisérnek... előbb megnézzük majd a fejlesztőt — csinálunk egy kis gurulópróbát... aztán felszállunk.

Kapitány: Also... aztán ki lesz a fejlesztőnél?

Ember: A montör. Az urak majd kéznél tartózkodnak és figyelik a montör munkáját.

Főhadnagy: Mehetünk?

Ember (gukerrel nézi a mezőnyt): Még van néhány percünk. A karburátoron volt valami igazitani való.

Főhadnagy: Már volt lent a hangárban?

Ember: Hogyne, onnan jöttem, megláttam az urakat.

Főhadnagy: Észre se vettem.

Bella: Mi az Sándor, te észre se veszed az embert?

Ember (nem fordul oda, gukerrel figyeli tovább a mezőnyt): Dehogynem Bella bácsi észrevettem.

Mária: Kérem Ember ... mondja csak, nem találkozott a...

Ember (gukerrel): Kivel, nagyságos asszonyom?

Mária: A — a —... (Elhallgat).

Ember (gukerrel): Ahá... próbálják a csavart... (Távoli berregés).

Lidérc: Gyönyörü... Mint egy virág... Mint egy arany trombita...

Ember (leteszi a gukkert, körülnéz, elmosolyodik): Né csak, milyen sokan gyültek össze — ezek mind látni akarják —

Mária (fojtva): Mit akarnak látni, mondja?

Ember (mosolyogva és jelentősen néz rá): Hát... engem! Ahogy repülök. (Elfordul, Lendvai felé közeledik) Igaz, Lendvai ur?

Lendvai: Engem mindig nagyon érdekelt az aviatika.

Ember: Meg az aviatikusok, mi? Csupa derék, lelkes fiatalember, mi? Igazi hősök... mi?

Lendvai (nem érti): Hát... vannak köztük — vannak.

Ember: Ugye például, akik az életüket kockáztatják — de szivesen és habozás nélkül, mi?

Lendvai (bizonytalanul): Bizony.

Ember: Nincs is szebb, üdébb látvány, mi? mint egy ilyen friss, erős, ruganyos, fiatal test, tele duzzadó élettel és bátorsággal, mi? Szemében nemes tüzzel. Mi? Amint áthatva az eszmétől, frissen és merészen zuhan le... mi? és kitöri a nyakát — mi?

Lendvai (hebegve): Hát... kérem... nem tudom.

Ember: Dehogy nem tudja! Maga csak tudja!... Az ilyen totyakos öreg ember vérének megfizethetetlen pezsditő látvány lehet, friss, reggeli napfényben, egy szétroncsolt, fiatal test. (Elfordul tőle, Bella felé közeledik).

Lendvai (elképedve feleségéhez): Mi ez? Meg akart sérteni?

Lendvainé: Ugyan... ne hallgass rá... Nem látod, hogy milyen ideges?

Ember (Bellához): Na Bella bácsi, hogy állunk az énekléssel?

Bella: Milyen énekléssel, fiacskám?

Ember: Hát a multkor hallottam, hogy énekelni tanul.

Bella: Ne bolondozz.

Ember: Dehogy nem... nem emlékszik... a Turiddu dalát... a Cavalleria Rusticanaból... Hát a biztositó kötvénnyel mi van?

Bella (nem érti): Miféle biztositó kötvénynyel?

Ember: Hát a biztositólevél? — amelyben ennyi és ennyi vinculum erejéig biztositják az embert, hogy a feltételek betartása esetén feljut a mennybe.

Bella (csak a kezeit mozgatja, hogy nem érti).

Ember: Hát nem emlékszik? (Énekli pátoszszal és gesztussal):

„Ki érted hal meg, feljut a mennybe.“

Igérni, az nem kunszt, vagy elég az igéret

is? (Tünődve) Az ember mégis csak szeretné, ha erről biztositanák... (Elfordul, Lidérc felé közeledik).

Bella (megdöbbenve Máriához): Mi van vele?

Mária (borzongva huzza össze a prémet): Nem tudom... Itt valami borzasztó történik... Édes Bella bácsi... Nem nézne le a hangárokhoz?

Bella: Minek?

Mária: Szeretném tudni, hogy ott van-e a...

Ember (Lidérchez): Hogy van, müvész ur?

Lidérc (feléje fordul): Ó... Ember Sándor — (Kifelé mutat) Nézze... nézze... nem olyan mint egy nagy, himporos lepke?

Ember: Nem. Olyan, mint egy kicsi, bemeszelt felhő.

Lidérc: Szitakötő... Egy kecses szitakötő...

Ember: Mondja, hány órakor szokott felkelni, ha arról van szó, hogy szitakötőt láthat?

Lidérc (nem érti): Miféle szitakötőt?

Ember: Miféle szitakötőt?! Olyan szitakötőt, mint egy szitakötő. Egy egyszerü, eleven szitakötőt.

Lidérc: Nem értem.

Ember: Nem érti! Hát ha maga hét órakor kel fel, hogy egy repülőgépet lásson, ami még annyira se tetszik magának, mint egy szitakötő, mert hiszen csak ugy tud tetszeni valahogy, hogy a szitakötőhöz hasonlitja — akkor legalább is háromkor muszáj felkelnie, ha arról van szó, hogy egy igazi szitakötőt lásson.

Lidérc (csodálkozva mosolyog): Na ahoz nem keltem volna fel.

Ember (nyugodtan): Hát akkor miért hasonlitgat folyton? Miért mondja a nőről, hogy azért adja oda mindenét érte — hogy azért hal meg érte, — mert olyan az arca, mint a liliom és az ajka, mint az ért cseresznye? (Énekelve):

„Mint ért cseresznye, oly piros az ajkad."

Ha ön annyira szereti a liliomot meg a cseresznyét — akkor mért nem vesz liliomot az egyik sarkon és cseresznyét a másikon? Egyik kofa se kéri érte az életét. — Legfeljebb egy-két hatost.

Lidérc (mosolyog): Szóval ön nem szereti a hasonlatokat.

Lidérc: Dehogy nem. Csakhogy a hasonlat nem öncél — a hasonlat arra való és akkor jogosult, amikor magyarázni, megvilágitani kell valamit. Például a maga tegnapi cikkét, amit rólam irt, azt lehet hasonlitani.

Lidérc: És pedig mihez?

Ember: Egy kergekos óbégatásához... aki fenevadnak nézi a lokomotivot. (Elfordul és a tisztek felé közeledik).

Lidérc: Tessék?!... Nem értem... Hogy tetszik? (Utána megy egy darabig, aztán tünődve megáll).

(Horváth és Hermin jönnek jobbról.)

Horváth (hangosan): Én pedig azt mondom, hogy bestia. És az olyan marha, aki

hagyja, hogy egy bestia elbánjon vele, az nem érdemel jobbat. (Szembetalálkozva Emberrel, enyhén összeütődnek) Nem tud vigyázni? (Ember megfordul).

Ember: Né Horváth, maga az? Jó reggelt.

Horváth (fenyegetőzve): Nem tud vigyázni?

Ember (csodálkozva): Mire, kedves...?

Horváth (eléje áll): Hogy ne érjen az emberhez! Paraszt!

Ember (leveri a pupos kalapját egy legyintéssel): Legalább köszönne.

Horváth (magánkivül): Disznó...

Ember (nyakon veri, általános zugás).

Lendvai: Hallatlan! Megütni egy nyomorékot! Példátlan! Lelketlenség! (Odajönnek, elhuzzák Horváthot).

Egy ember: Szegény nyomorék.

Horváth (hülyén nézi az embert. Hebegve): Én... én... nem... vagyok... (Hagyja, hogy elvezessék).

(Emberek tolonganak. Hangok. Pfuj, egy nyomorékot.)

Bella (Emberhez lép, halkan): Mi ez? Hogy tehettél ilyet?

Ember (nyugodtan): Megütni egy nyomorékot — mi? Milyen gyávaság. De Bella bácsi, viszont épen maga mondta a multkor, hogy csak a betegek élnek sokáig, az egészséges emberek mind meghalnak. Hiszen akkor hallatlan bátor voltam. — (maga elé). Egy szegény, halálraszánt nyomorult egészséges ember megütött egy nagyszerü, hallatlan nyomorékot. (Hangosan, hogy mindenki hallja)

Én odamegyek most, ahol talán a halál vár rám... (kifelé mutat) és ti nem erről a bátorságomról beszéltek, hanem arról a gyávaságról, hogy előbb megütöttem egy nyomorékot. (A tolongók visszahuzódnak, a tisztek jönnek jobbról. Ember átveti magát a korláton és odasiet hozzájuk) Uraim... talán mehetünk már.

Bella (Máriához): Mi van vele?

Mária (elfulva): Menjen Bella... maga nem tud semmit... Rettenetes... Hová lett az a... (Kiabál) Ember! Ember Sándor!

Ember (visszafordul): Parancsol?

Mária (odafut, megfogja a kezét): Ember... Ugye... Ugye most nem száll fel... Valamit akarok mondani... előbb...

Ember (sietve): Majd ha lesz még egy percnyi időm, még visszanézek... csak a készüléket próbáljuk ki... (a tisztek után fut).

Mária (kiált utána): Ha Beniczky nincs a hangárnál... jöjjön előbb vissza... feltétlenül, hallja!

Bella: Mi történt veled, Mária?

Mária (zsebkendőjével törli arcát): Semmi... már nincs semmi bajom. Itt maradunk, ugye?

Bella: Valami történt veled.

Mária: Dehogy... Kérem Bella, adja ide a látcsővét.

Bella: Tessék. (Odaadja).

Mária (gukkerrel): Mondja... kik azok?

Bella: Fiam, én nem ismerem ki magam. Biztosan gépészek.

Mária: Nem Beniczky az ott? Az a magas?

Bella: Nem értelek, fiam... Mit keresne Beniczky a hangárnál? Ugy tudom, nincsenek olyan jóba.
Mária: De én azt hiszem, hogy Beniczky.
Bella: Nézze, hogy szikrázik az a masina.
Lendvainé: Jaj de szép. Most inditják a gépet?
Hermin: Ugy látszik.
Mária: Hallja... Bella... azt mondják, hogy most inditják...
Bella: Dehogy, fiacskám. Hát nem hallottad, hogy előbb lesz egy gurulópróba?
Mária: Ugye, most csak gurul?...
Bella: Hát persze.
Első jassz: Az anyja! Most elakadt!
Másik: Jó startusz volt.
Egy ember: Barátom, én kint voltam multkor, mikor a Pasquier repült... az valami volt. Mikor a fejem fölött csinálta a bukfencet, hát csak tátogtam a kezemmel, hogy megkapaszkodjak... én szédültem... lent a földön... (Kis fiu jön jobbról).
Kisfiu: Hidegviz... tessék...
Hermin: Aggyál fiacskám. (Iszik).
Lendvainé: Mit csinálnak azok ott?
Lendvai: Azzal hajtják a gépet. Látod a montör feltartja a kezét — és hozzá se nyul a géphez — és a gép megfordul.
Lendvainé: Nagyszerü.
Lendvai: Látod!... Most ott, a tisztek előtt — látod, kiszáll a gépből...
Lendvainé: Most visszaviszi.
Lendvai: Dehogy. Ez a nagyszerü, most figyelj. Most megindul a gép, magától.

Hermin: Nagyszerü.
Bella: De csak gurul.
Lendvai: Majd aztán repül is.
Bella: Most viszik a starthoz.
Lendvai: Nem nyul hozzá senki.
Első jassz: Link ember ez a Stepan.
Mária (aggódva): Mi az... Bella mondja... mi az?
Bella (bizonytalanul): Nem tudom...
Mária: Mi az? Az ott Ember?
Bella: Igen, azt hiszem.
Mária: A tisztekkel tárgyal.
Bella: Nézik a szerkezetet.
Mária: De ugye még nem ül be?
Bella: Hát... Nem tudom...
Mária: Nem... Hiszen mondta, hogy előbb még visszajön... Ugye mondta, hogy előbb még visszajön?
Bella: Lehet, hogy már nincs ideje.
Mária: Nem... megigérte, hogy visszajön... Ne beszéljen bolondokat, Bella. Jaj... Hol van az a kisfiu a vizzel?
Bella: Mi az, csak nincs rosszul?
Mária (görcsösen szorongatja a kezét): Dehogy... ez a koránkelés... nem szoktam meg. — Édes Bella... kedves jó Bella... Ugye hoz nekem egy kis vizet... (Szorongatja a kezét).
Bella: Hát persze, de engedje el a kezemet.
Mária: Nem... ne menjen el... csak nem hagy itt magamra... Hová szaladnak azok a tisztek?

Bella: A hajtógéphez. Ugy látszik, most lesz a felszállás.

Mária: Nem... előbb idejön...

Bella: Nem jön most már... Nézze, már fogják a gépet.

Mária (felugrik): Bella... Ugye az a magas — az a magas... Ugye Beniczky?

Bella: Lehet. Nem láttam tisztán.

Mária (elfulladtan): Bella... Nem kisérne engem oda?... Oda akarok menni... Itt van az autó... Hozza gyorsan az autót...

Bella (megdöbbenve néz rá): Mi az Mária? (Halkan) Csak nem fél?

Mária: Nem... Beniczkyvel akarok beszélni. Az a magas ott Beniczky... Gyorsan beszélnem kell vele... Hát nem látja, hogy Beniczky?...

Bella (bizonytalanul): Ugy látszik, csakugyan az. Dehát mostan... hát akkor menjünk...

Mária: Nem... ha biztosan Beniczky, akkor maradjunk.

Bella (ránéz): Hiszen azt mondta, hogy éppen azért!

Mária: Nem... ha biztosan az, akkor maradhatunk. (Távoli, de éles és harsány berregés).

Lendvai, Lendvainé: Start! Indul!

Egy távoli, harsány hang: Los!

Többen: Bravó, indul.

Taps, mindnyáján a korláthoz futnak.

Mária (egész testében remeg): Beniczky... ugy-e Beniczky?...

Lendvai: Gyönyörü! Gyönyörü!

Lendvainé: Odanézz... most... most elhagyja a földet...

Hermin: Jaj de guszta!

Első jassz: Jó start volt!

Másik: Aha!

A berregés halkul, aztán hirtelen megint erősebb lesz.

Lendvai: Milyen hirtelen emelkedik!

Lendvainé: Már lehet százötven méter magasan.

Hermin: A Duna felé tart...

A berregést hol erősebben, hol halkabban egyre hallani, a nézők lassan egyirányba forgatják a fejüket, ezen a mozdulaton látni, hogy emelkedik a gép.

Mária: Nem jött vissza... Biztosan nem volt rá szükség... Beniczky ott áll és néz felfelé... Ugy-e látta Bella, hogy előbb beszélt Beniczkyvel? Ugy-e látta?

Bella (nem érti, de érzi, hogy rá kell hagyni): Igen... Mintha beszélt volna vele...

Mária: Most háttal áll nekünk Beniczky. — Látja? Ottan? és lassan megy a tisztek felé... mindjárt idefordul... akkor majd meglátjuk az arcát...

Autóberregés. Beniczky majdnem szaladva jön jobbról. Felnéz. Aztán egyenesen Máriához szalad.

Beniczky: Mária!

Mária (megfordul, nagyot sikolt, mintha kisértetet látna): Jaj! (Elereszti Bella kezét, a székre roskad).

Beniczky (megdöbbenve): Mi történt, az Istenért... Mária... kérem... nyugalom...

Bella (elhuzódik, Lendvaiékhoz megy, halkan): Gyerekek, gyerünk kicsit odébb.

Lendvai, Lendvainé és Hermin megfordulnak, észreveszik Beniczkyt és Máriát, balra elvonulnak, jobbról is tisztelettel a korlát mellett elhuzódnak az emberek. Mária és Beniczky egyedül maradnak a szinen.

Beniczky (támogatja Máriát): Mária... hát mi az... mi történt...

Mária (megmeredve, suttogva): Maga... nem az volt... a hangárnál...?

Beniczky: Most érkeztem. Elpattant a pneu. Mi történt?

Mária (merev mozdulattal, mint egy holdkóros, mutat kifelé): Odanézzen!

Beniczky (kinéz az ég felé, megremeg): Mi az... már...

Mária (kisérteties hangon): Már felszállt...

Beniczky (megrendül, halkan): Rettentő... elkéstem...

Mária: És most... mi lesz...

Erősödő berregés. Beniczky megfogja a Mária kezét.

Beniczky: Mária... hát ne legyen gyerek... nem lesz semmi... bolondság...

Mária (a gépet nézi): Most... emelkedik... a Duna fölött van... egyre kisebb lesz...

Beniczky: Mária... hát jöjjön... ne bolondozzon... menjünk innen...

Mária (önkivületben): Csak maradjunk... Csak nézze... Kitartás, gróf ur... csak nézze, — nagyon szép...

Beniczky: Mária... magának láza van... nem lesz semmi... hát ne féljen... Hiszen

nem is igaz... Már beszéltem vele... Jöjjön... az imént beszéltem...

Mária (kisérteties nyugalommal): Hazudik. Nem beszélt vele. Elkésett. Akarattal elkésett. (Nézi az emelkedő gépet).

Beniczky: Az Istenért... Hallgasson. (Körülnéz) Figyelnek bennünket... Szedje össze magát...

Mária (ugyanugy): Hazudik. Elkésett akarattal.

Beniczky (hadarva): Hogy mer... ilyet mondani... hogy merészel... be tudom bizonyitani... hogy elkéstem...

Mária (ugyanugy): Szóval nem beszélt vele.

Beniczky: De hisz ez mindegy is... Nem lesz semmi, nem olyan ember... nem bolond...

Mária (ugyanugy): Maga nem volt itt az imént... maga nem látta, milyen állapotban volt... én láttam...

Beniczky (nem birja): Mária, ha nem jön, én elmegyek... én nem tudom nézni...

Mária (ugyanugy): Csak tessék nézni az előadást. A maga rendezése. Tessék kivárni... Kivárni gróf ur... Szép nyugodtan...

Beniczky: Nem azt... nem arról beszélek... magát nem tudom nézni... hisz maga rettenetes... én elmegyek. (El akar fordulni).

Mária (belekapaszkodik, lázban): Beniczky... Hová megy... Várjon... Itt akar hagyni... Jaj, itt akar hagyni...

Beniczky (huzza a korláttól): Hát jöjjön... (Mária hagyja magát, de arccal a háttér felé

fordul és nem tudja levenni a szemét. Hirtelen megmerevedik, tolja magától Beniczkyt, halkan sikolt).

Beniczky (riadtan): Mi az?

Mária: Látta? Megbillent!

Beniczky (elereszti. Most mindketten megkövülve, szótlanul állanak egymás mellett, mint a hipnotizáltak, nem tudják levenni tekintetüket a gépről. Ez sokáig tart, néhány percig, közben egyetlen hangot se hallani, csak a gép berreg egyenletesen, hol távolról, hol közelebbről, egyszer egészen közel jön a nézőtér felé, fölötte, mintha a szinház fölött repülne. Hirtelen megáll).

Hermin hangja (kivülről, közelről): Mi az?

Lendvai hangja: A kutyafáját.

Lendvainé hangja: Csak nem zuhan?

(Zavaros hangok kivülről).

Lidérc hangja: Halló!... Gépész ur... történt valami?

Idegen hang: Ne tessék beugrálni.

Egy nő hangja, sikitva: Jézus Mária!

(Szaladó léptek a mező felől. Szünet).

Lendvai hangja: Visszabillen... tartja magát...

Lidérc hangja: Megállitja...

Bella hangja (elképedve): Láttad? Megfordult?! Egészen megfordult! Brr! Brr! Rémes...

Hangok: Rémes... Nagyszerü... Hurráh! Nincs semmi baj! Barátom... Nézd, milyen sápadt vagy... Rémes volt... mi?...

Lendvainé hangja: Emelkedik! Ujra emelkedik! (A hangok távoznak).

Mária: Nézze... megint emelkedik...

Beniczky (homlokát törli, reszketegen): Ugy látszik.

Mária: Talán...

Beniczky: Ugy látszik...

Mária: Talán... ugy-e talán...

Beniczky: Talán már nem fog...

Mária: Már nem fog mégegyszer... Most egészen kicsike... Elmegy.

Beniczky: Nem jön vissza.

Mária: Sülyed.

Beniczky: Szabályosan kanyarodik.

Mária: Kört ir le!

A berregés megszünik.

Beniczky: Beállitotta a motort.

Mária (megragadja a karját, görcsösen): Jaj, mégis...

Beniczky: Nem, nem, dehogy. Ereszkedik le.

Mária: Leszáll?.. Leszáll?..

Két jassz fut keresztül a szinen.

Első: Gyün le!

Másik: Vigyázz, marha!

Hangok: Éljen! Éljen! Gyün lefelé! Barátom! Hogy megijedtem!

Hermin hangja: Na már örültem, hogy látok valami heccet, de nem lett belőle semmi! Mehetünk a sárgába.

Beniczky (kihuzza magát, szárazon Máriához): Na... látja...

Mária (hisztériásan, nevetőgörcsben): Ugye ...haha... ugye... haha... Milyen szamár vagyok...: ugye... jön le... ugye, most mindjárt lent lesz...

Beniczky (gunyosan): Egész nyugodt lehet. Ő az az ember, akivel nem történhetik semmi.

Mária (nem figyel oda): Semmi... Ugye... Ő az az ember... ugye...

Beniczky (élesen): A magam részéről meg voltam győződve róla, hogy nem lesz semmi. Nem abból a fajtából való...

Mária: Ugye. A fajta... Ugye ez a fajta miatt van?...

Beniczky: Nagyon valószinü. Az emberek végzete meg van irva bölcsőjükben. (Nagyon élesen) Az ő végzete ugy látszik, az... — hogy másodszor is diszkvalifikálják.

Lendvai és Hermin sietve jönnek jobbról.

Hermin: Gyün a Himmelmann. Mindjárt itt lesz.

Lendvainé: Nem is volt olyan érdekes. A Pasquier, aki két bukfencet csinált, érdekesebb volt.

Lendvai, Lidérc jönnek balról.

Lendvai: Na és mi van a találmánnyal?

Lidérc: Mindjárt megtudjuk. Nem tartott sokáig az egész. Most kiszáll a gépből...

Lendvai: A tisztek valamit magyaráznak.

Lendvainé: Ő meg a vállát vonogatja.

Lidérc: Jönnek errefelé.

Beniczky (gunyosan, jelentősen nézi Máriát).

Mária (zavartan kerüli a tekintetét, nagyon ki van merülve).

Hermin (kiabál kifelé): Na!... Hiresek!... Gyüjjetek ide!

Beniczky (Máriához): Asszonyom, azt hiszem, mi mehetünk.

Mária: Várjon... Tudni szeretném...

Beniczky: Én tudom. Nekem nem kell megtudni. (Jelentősen) Én egész nyugodt voltam.

Ember, Kapitány, Főhadnagy, jönnek beszélgetve a korlát tulsó feléről.

Ember (nagyon nyugodt és derült. Cigarettázik. A szinész jól tette volna, ha közben egy kis maszkot csinál, az arca most pirosabb, mint az imént). Hát kérem uraim, ugy látszik.

Kapitány (savanyuan): Na ja... Hát az baj. De mi lesz most a jelentéssel... A robbantás nem müködik...

Főhadnagy (zavartan): Talán nem volt rendben a hajtógép?

Ember (vidáman): Dehogynem uraim, a hajtógép rendben volt. Nem arról van szó. Beszéljünk magyarul — a találmány nem ér semmit.

Főhadnagy (zavartan): Hát...

Kapitány: Also...

Ember: Mit csürjük, csavarjuk, ez a repülőgép egy egész közönséges repülőgép. Nem tud ez se robbanni, se embert ölni, ez a szegény, buta kis repülőgép csak repülni tud...

Főhadnagy (zavartan): Hát talán...
Kapitány: Also... nem erről van szó. Hanem, hogy mit jelentsek.
Ember (cigarettázva): Tessék egészen nyugodtan jelentést tenni, hogy a találmány nem funkcionál, hogy egy közönséges repülőgépről van szó és hogy én visszaléptem a pályázattól.
(Főhadnagy és kapitány összenéznek).
Ember: Nem haragusznak, ugy-e, hogy idefárasztottam önöket?
Főhadnagy: Dehogy! Szó sincs róla! (Ránéz a kapitányra).
Kapitány: Also... auf Wiedersehen. Szervusz. (Lanyhán sapkájához emeli a kezét).
Főhadnagy (udvariasan): Nagyon örültem mérnök ur, hogy megismerhettem.
Ember (meghajol): Uraim... (Várja, amig azok eltünnek a korlát mögött, aztán megfordul, átveti magát a korláton, középre előrejön. Elgondolkozva szivja a cigarettáját).
Bella (odamegy hozzá): Hát mi az, fiacskám? Valami baj van?
Ember (szórakozottan): Nekem nincs. (Felnéz.)

A szinen levők közelebb huzódnak, kiváncsian körülállják Embert, aki tünődve cigarettázik a középen. Mária és Beniczky nem jönnek oda, Beniczky egyetlen pillantást vetett csak Emberre, de látva, hogy az észre se veszi őket, megvetéssel elfordul és szól Máriának, hogy mennek-e már.

Mária (gyorsan biccent, hogy igen, de közben nézi Embert, lassan huzza a keztyüjét.

Ember előadása alatt többször akarnak indulni, tesznek is egy-két lépést, de aztán végleg ott maradnak és elől, oldalról hallgatják az előadást. Mária később le is ül, Beniczky ugy tesz, mintha nem figyelne, de figyel).

Lendvainé: Milyen magasan volt? Hány méter lehetett?

Ember (maga elé): Vagy ezerötszáz.

Bella: Na... és müködött a dolog?

Ember (tünődve): Nem... de azt hiszem, nem is akartam, hogy müködjön. Furcsa...

Bella: Hát hogy volt?

Ember (tünődve): Ugy látszik... odafönt rájöttem, hogy nem jó ez a találmány.

Hermin: Na, és különben milyen volt?

Ember (mosolyogva néz rá, melegen): Nagyon szép volt.

Hermin: Hát meséljen.

Ember (maga elé néz. A következőket eleinte lassan, gondolkodva mondja, inkább saját magának beszél. Később folyékonyabban, de akkor se szavalva, vagy lelkesen, hanem nyugodtan és derülten): Nagyon szép volt... Nem is hittem volna... hogy ilyen szép... ugy látszik, nem gondoltam rá, nagyon sokat foglalkoztam egyebekkel...

Lendvainé: Milyen az, mikor elhagyja a földet?

Ember: Mikor a gép megindul, az valami különös. Abban van valami félelmes A visszatartott motor zihál, zakatol, acsarkodik... Borzasztó erő van benne... és olyan, mint az ördög... igen... fuj és hörög... és lángok

csapkodnak a motorból... bizony még kénszagot is éreztem... és az ördög, ugyanaz az ördög, aki gyerekkoromban egyszer a hátára kapott, az ördög kiabált... nem birom, gyerünk, gyerünk... vágd a földhöz, törd be a fejét... hogy kiloccsanjon a bele... gyerünk, végezzünk, igen... igy kiabált az ördög és mégis valami igen szép ez... ez nem az, mikor vacogva haldoklik az ember és rossz szivére, meg vizenyős tüdejére gondol...

Lendvainé: Hát aztán?

Ember (ugyanugy): Aztán... aztán lenéz az ember... előtte elfordul, sivit és szalad a mező — aztán apró sárga skatulyákat láttam, ezek voltak a hangárok, fordultam és emelkedtem, minden körbe ment... egy tó... talán a holt Duna lehetett, ugy pörgött, mint a csiga és néhány apró, pici kis embert is láttam szaladni. Aztán még magasabbra mentem... a motor furja a levegőt...

Hermin: Hallod Nusi: furja...

Ember (ugyanugy) Akkor már minden egészen kicsike volt... de nagyon szép, napos szinek, sárga és világoszöld és kék foltok is... aztán ugy volt, mintha állanék egy helyben... és alattam lassan huzódik, összefut minden. — Minden nagyon kicsike onnan, csak a gép óriási, egyre nagyobb lesz a gép, a szárnya milyen nagy... az egyik eltakarja, befedi az egész városligetet, a másik Budát takarja be, amint lefelé bedől. Csak a gép meg én, mi vagyunk óriások, a többi piciny, jelentéktelen.

Bella: És nem szédültél?

Ember: Nem az az érzésem volt, hogy én vagyok magasan... hanem, hogy a föld van lent, nagyon mélyen... és ez a föld hullámzik, elfolyik, inog... Ahol én vagyok fent, az fix pont, az a felszin, az egyetlen kemény és megbizható pont földön és égen... és borzasztó volt gondolni rá... és szédültem, ha arra gondoltam, hogy mi volna, ha nekem most le kellene szállni erre az imbolygó, hullámzó, bizonytalan talajra, ami alattam kavarog. Szédültem és még magasabbra emelkedtem, most már bizonytalanná és valószinütlenné lett minden rajtam kivül... és mintha az a felhős, összezsugorodó térkép ijedten és kapkodva igyekezett volna, hogy hozzám igazodjék... és mintha szédülve kapkodott volna utánam, hogy belém kapaszkodjék... fuldokolva, mielőtt a zavaros örvénybe bukik... A város egy vonagló, szürke bogár, mint a hátára esett bogár lábai, hadonásznak felém a kémények és tornyok... Azt hiszem, tiz-tizenötezer méter magasságban a pilóta olyanformát érezhet, hogy a föld egy kicsi bolygó, mely egy hatalmas égitest, a repülőgép körül kering.

Bella: Hát aztán mi volt az, mikor ugy látszott, mintha zuhannál?

Ember (derülten): Igen... történt valami... Hát észrevettétek?

Bella: Hát persze. Megállt a szivverésünk...

Ember (élénken): Az ugy volt... hm... hogy egyszer... megfeledkeztem magamról

és eleresztettem a foggantyut. És akkor kifordult a kormány.

Bella: Borzasztó! Megijedtél, mi!

Ember: Hiszen ha megijedtem volna, akkor nem történt volna semmi. Épen az volt a baj, hogy nem ijedtem meg, tudjátok. Hanem szép sötét lett minden, én behunytam a szemem és nagyon jól éreztem magam.

Bella: Hát hogy történt?

Ember (vidáman): Hát... aztán közbe jött valami. Elég különös. Amint zuhantam, egy pillanatra kinyitottam a szemem, egy fehér, vakitó felhő feküdt alattam, mint valami párna ... és ezen a felhőn élesen, keményen megláttam az árnyékomat.

Hermin: Az árnyékát?

Ember: Igen, az árnyékomat, gépestől... De olyan élesen és világosan, hogy még a manzsettám gombját is láttam... És láttam a kezemet feküdni a foggantyun, és akkor... az árnyékon észrevettem, hogy rossz foggantyuhoz nyultam.

Bella: Lehetetlen.

Ember: De igen... ugye furcsa? Az árnyékomon láttam a hamis griffet... és ezzel rögtön kiegyenesedtem és egyetlen mozdulattal vissza rántottam a gauchissement-et. Még idejében történt, a gép egyensulyba billent.

Bella: Különös.

Ember (nyugodtan): Aztán akkor még emelkedtem egy kicsit, aztán nyugodtan leszálltam. Beállitottam a motort — karbafontam a

kezem és élveztem a látványt... hát ez nagyon szép volt... Most minden csupa szin és ragyogás volt, és most egyformán békésen ringott a föld, mint a tó... és én most kezdtem figyelni tárgyakat... ni ez Szentendre, mondtam... ni ez az uszoda... itt egyszer fürödtem... ni az Andrássy-ut... mennyien vannak rajta... a Jánoshegyi-kilátó, de milyen kedves... ez meg az Opera ugy-e... ez meg a szinház... a vár fölött kanyarogva, ötlött eszembe, mi lehet az oka annak, hogy olyan hallatlanul jól érzem magam... egyszerre ugy volt, mintha én jártam volna már itt, ezen a légrétegen.

.Lendvainé: Ugyan?

Ember: Igen. Rá is jöttem, mi volt az. Tizéves koromban, iskolából hazamenet, mindig azt a képet szinezgettem magamban, milyen lesz, mikor én feltalálom a repülőgépet, (mert akkor még nem volt feltalálva) és egyszer részletesen elképzeltem ugyanezt az utat a vár fölött és ezt a panorámát.

Hermin: Hát aztán?

Ember: Aztán leszálltam.

Bella: Hát aztán?

Ember: Aztán semmi. (Uj cigarettára gyujt).

Hermin: Nagyon szép volt. Hát akkor talán lépjünk a távozás himes mezejére, uraim. Maga is jön, Ember?

Ember (kinéz): Jövök, csak a Stepant várom.

Beniczky (köhög, látszik, hogy erős indulatban van, előrelép, torkát köszörüli, kinyitja a száját, amikor Horváth betántorog a szin-

padra, szánalmas állapotban van, hajadonfőtt, összezilált hajjal, szétesett, remegő arccal. Tétován néz körül, mint a részeg. Ember nyugodtan várja).

Horváth (megáll, hebeg, aztán remegő, rekedt hangon): Bocsásson meg.

Ember (nyugodtan): Nincs semmi baj.

Horváth (kitérő zokogással): Bocsásson meg, én egy szegény, szerencsétlen nyomorék vagyok. Köszönöm. (Térdre akar esni, Ember megfogja, a többiek csodálkozva és zavartan elfordulnak és kihuzódnak a szinről, kivéve Beniczkyt és Máriát).

Ember (biztatja): De drága barátom... Ên nem haragszom.

Horváth (zokogva): Ezek a gonoszok... ezek a rosszak... Ezek sohase mondták... hogy... hogy pupos vagyok... Udvariasan beszéltek velem... csak a hátam mögött röhögtek... és most... mikor jött egy ember... most kiabáltak... „nyomorék, nyomorék!“... „megütötte a nyomorékot!“... Most egyszerre mind a szemembe mondták... eddig nem... nem mondták... el akarták venni... a bánatomat, amihez jussom volt... hogy szegény, szerencsétlen pupos vagyok... de ön jó... ön visszaadta nekem... köszönöm...

Ember (gyengéden): Ne haragudjék rám.

Horváth: Köszönöm.

Ember: Hol a kalapja?

Horváth (révetegen): Nem tudom, elejtettem...

Ember: Várjon, majd megkeressük... (Jobbra el akarja vezetni a pupost, de akkor)

Beniczky (hangosan): Jó reggelt, mérnök ur.

Ember (nyugodtan megfordul): Jó reggelt. Tessék. (Állva marad. Pupos el jobbra.)

Beniczky: Ön megütött egy pupost.

Ember: Meg, szegényt. (Vigan) Örökre magamhoz láncoltam ezzel az ütéssel.

Beniczky: Én önt sajnáltam és nem akartam bántani, — de ön nem érdemel részvétet. Ön nem csak gyáva, de rossz is. Nem érdemel kegyelmet... Nem érdemli meg azt, amit, ugy látszik, előre elvárt az én előzékenységemtől... Anélkül, hogy bevárta volna... Ön számitott rá, hogy én feloldom a szava alól... és én fel is akartam oldani, tanum rá... ez a hölgy itt — de ön csunyán visszaélt...

Ember (csendesen ingatja a fejét): Az ön előzékenységével. (Részvéttel nevet) Szegény, buta ember.

Beniczky (levegő után kap): Mi... Mi?..

Ember (ugyanugy): Te szegény, buta ember. Hát ennyire, ennyire félsz tőlem?...

Beniczky (lépést tesz előre, ijedten néz körül. Máriához): Mi ez? Megbolondult?

Ember (ugyanugy): Ennyire féltek tőlem? Te is, meg az a szegény némber ott, a hátad mögött? Ennyire féltek az életemtől?

Beniczky (rikácsolva): Fogja be a száját! Csirkefogó! Kitoloncoltatom Pestről!.. Becsületszavát adta!

Ember (nyugodtan): Hogy meghalok? Hogyne, hogyne. Meg is fogok halni. Meghalni... majd, valamikor. Az is szép lesz. De még van rá idő. Az csak egy perc — születni lehet egy perc alatt — és meghalni is – de az élet — ...az hosszabb ideig tart.

Beniczky (magánkivül rikácsol): Gyáva fráter... aljas... Engem... engem... velem — velem mer,.. és én, ha én huztam volna a feketét... én szamár...

Ember: Bizony maga szamár maradt volna akkor is, ha a feketét huzza.

Beniczky (rárohan): Majd én...

Ember (nyugodtan, de hangosan): Eriggy innen, mert megütlek, mint azt a pupost.

Beniczky (visszatántorodik. Hirtelen megnyugszik, diadalmasan): Rendben van... most ... most aztán végezhetünk! Végre! Most aztán nem kerülsz ki a körmöm alól... gazember... te gyáva voltál végezni magaddal... most majd végzek én... keresztüllőhetlek... most már keresztüllőhetlek... (Elrohan jobbra).

Ember (egy percig néz utána — aztán sarkon fordul és fütyürészve megindul balra).

Mária (Beniczky után néz): Beniczky... Beniczky... mi ez... hát engem... Beniczky... várjon... (megbotlik valamiben, — felemeli, az Ember egyik vastag keztyüje, amit a verekedésnél elejtett. Percig tanácstalanul áll, körülnéz, — aztán balra siet). Ember... Ember Sándor, a keztyüje... (Kiabál) Ember... Elvesztette a keztyüjét... Ember... (Sirva) Ember... hát várjon...

Ember (visszafordul, mosolyog. Melegen, tuláradó örömmel megöleli Máriát): Mária — milyen boldog vagyok — már nem vagyok szerelmes — nézd, hogy süt a nap — nézd, édes, drága barátom, drága Máriám — már nem vagyok szerelmes beléd... milyen boldog vagyok!

Függöny.

TEVAN NYOMDA
BÉKÉSCSABA